

ROK SV. PAVLA

Pavol Strauss má meno po prvom Pavlovi.

Dňa 28. júna 2008 o 17,00 hod., v predvečer sviatku sv. apoštolov Petra a Pavla, Svätý Otec Benedikt XVI. v Bazilike sv. Pavla za hradbami zapálil sviecu a otvoril tam Rok svätého Pavla, ktorý bude trvať do 29. júna 2009. Sviecu budú opatrovať po celý rok. Pápež Benedikt XVI. vyhlásil tento Rok z príležitosti dvetisícového výročia narodenia Apoštola národov. Taký titul mu dáva Cirkev, ktorú v jej začiatkoch tak neúnavne šíril skoro po celom vtedy známom svete.

Spočiatku bol veľkým prenasledovateľom kresťanstva. Bol totiž vychovaný a vzdelaný ako pravoverný žid a vo svojej povahe nosil vernosť k pravde. Ako taký v kresťanstve videl veľkého nepriateľa židovstva. Láska k Bohu chápaného na spôsob judaizmu a skreslené predstavy o kresťanstve ho hnali k prenasledovaniu. Veľké pomýlenie vyžaduje veľký Boží zásah milosti. Kristus ho priviedol k pravde, lebo vedel, že tento milovník pravdy sa dá celý do jej služieb. Tak sa aj stalo. Láska ku Kristovi a vďačnosť za to, že ho povolal, ho hnali k novým a novým apoštolským podujatiam. Sám to vyznáva: „Lebo nás ženie Kristova láska“ (2 Kor 5,14). Tak veľmi mu záležalo na tom, aby aj jeho súkmeňovci prijali Krista.

Dráma Pavlovho života a jeho hľadanie pravdy sa často opakuje aj v živote iných ľudí. Medzi nich možno smelo započítať aj Pavla Straussa. Veľké boje zvädzal sám so sebou, kým prišiel k rozhodnutiu prijať Krista do svojho života. Láska ku Kristovi, k tomu, ktorý povedal: „Ja som cesta, pravda a život“ (Jn 14,6), láska k pravde a k ľuďom, ktorým ju chcel podávať, ho viedla k opisaniu všetkých pocitov, ktoré sám prežíval. Máme mu byť za čo vďační.

Dnes sa o pravde hovorí veľa, aj málo. Stala sa frázou. Každý si obhajuje svoju pravdu, bez kritérií, čo je najväčšia neláska k pravde. Pravda nás musí udivovať a viesť k pokore. Arogancia je veľkou nezodpovednosťou k pravde. Pavol Strauss iste veľa študoval sv. Pavla a veľa meditoval nad jeho cestou k pravde. Je to výzva aj pre súčasníkov.

František Tondra – spišský biskup

Sv. Pavol: „Musím sa chváliť, hoci to neosoží, ale prejdem k videniam a zjaveniam Pána. Poznám človeka v Kristovi, ktorý bol pred štrnástimi rokmi – neviem, či v tele, či mimo tela, tiež neviem, to vie Boh, - uchvátený až do tretieho neba. A viem, že tento človek – zasa neviem, či v tele, či mimo tela, to vie Boh, - bol uchvátený do raja a počul tajomné slová, ktoré človek nesmie vysloviť. Ním sa budem chváliť, sebou samým sa chváliť nebudem, iba ak svojimi slabosťami. Veď ak sa aj budem chcieť chváliť, nebudem nerozumný, lebo budem hovoriť pravdu. Ale zdržam sa, aby si niekto nemyslel o mne viac, ako vidí na mne alebo počuje odo mňa, a aj pre veľkosť zjavení. A aby som sa nevyvyšoval, bol mi daný do tela osteň, satanov posol, ktorý ma bije po tvári, aby som sa nevyvyšoval. Preto som tri razy prosil Pána, aby odstúpil odo mňa, ale on mi povedal: „Stačí ti moja milosť, lebo sila sa dokonale prejavuje v slabosti.“ A tak sa budem radšej chváliť svojimi slabosťami, aby vo me prebývala Kristova sila. Preto mám záľubu v slabostiach, v potupe, v núdzi, v prenasledovaní a v úzkostiach pre Krista; lebo keď som slabý, vtedy som silný.“ (2Kor, 1-10)

Pavol Strauss: „Možno povedať jednoducho: Sv. Pavol nie je populárny svätec. Nemožno ho vzývať pri hľadaní zapotrešených kľúčov ani pri naháňaní cudzích telies v operačných ranách, a malé mladé alebo staršie „podplácatelky“ sv. Antonka len mrazivo myslia na nekompromisného Božieho káratel'a malosti a duchovného záplatkárstva.“

Sv. Pavol stojí závratne mohutný v chladivej tóni ustavičného Súdu Božieho nad chronicky nerozhodnými.

Každý je významný pre seba. Aspoň do určitej miery. Každý – i najpokornejší. Ale jedine významné je, ako tento svoj význam obráti do Božieho smeru. I slabosti, i svoju prirodzenú obmedzenosť len treba koordinovať s prúdením prítomnosti Boha podľa príkladu sv. Pavla. Non acquievi carni et sanguini. Lebo keď raz človek „vie, komu uveril“, nemôže robiť iné, iba horieť.

Sv. Pavol nás bude podporovať vo všetkých divočinách lásky, aby naša znehodnotená krv raz vzkypela šumom najdrahšej krvi Ježišovej.“

Jozef Šišila

KAMIENKY DO MOZAIKY UDALOSTÍ A OBRAZU PAVLA STRAUSSA

Nedá mi nezamýšľať sa nad našimi aktivitami pre Pavla Straussa, nad ich významom a zmyslom. Nie neprirodzene ma napadá hľadanie odpovedí na otázky ako:

Venujeme účelne svoj osobný čas, obeťujeme správne svoje prostriedky? Má niekto vôbec o našu prácu záujem okrem rodiny a nás blízkych „súkmeňovcov“, priateľov Pavla Straussa? Potešíme tým niekoho? Robíme dobre? Robíme dosť? Prečo nás je tak málo? Sme silno špecifickou menšinou? Nevraciame sa príliš k minulosti?... Nie som priateľ jednoduchých odpovedí, lebo také ani nemôžu z princípu existovať, ak chcú byť objektívne, priblížiť sa k pravde. Nie je tu teraz ani priestor pre veľmi žiadúce úvahy. Dovoľte mi ale napriek tomu, aby som sa podelil s Vami o odpovede, ktoré som si sám v sebe dal. Sú síce hlboko vyargumentované, no na vlastné argumenty tu teraz nie je priestor, preto uvediem len svoje odpovede. Vlastne čitateľ si môže i sám pohľadať svoje argumenty a k nim i vytvoriť svoje vlastné odpovede.

Predovšetkým všetci cítime, že návrat k múdreému slovu, ku kresťanským hodnotám, k najsvetlejšiemu príkladu z minulosti, je prácou nielen pre nás súčasníkov, ale predovšetkým teraz v unikátnom čase ešte čerstvých spomienok i života pamätníkov, robíme prácu pre všetkých, ktorí prídu po nás. Vlastne nie je aj naša aktivita dôkazom, že dielo Straussa je aktuálne a živé? Pavol Strauss nebol človekom jednej generácie, bol unikátnou osobnosťou bez hraníc a nadčasovou. Naše hľadanie, šírenie, písanie, cestovanie, rozdávanie, budovanie, nie je len poctou múdrosti, posolstvom dobra a nádeje v lepšie. Je aj dielom samým osebe, nekonečným, namáhavým, inšpirujúcim, naplňujúcim, príkladným. Vlastne je takým, akým bol i samotný Pavol Strauss. Keď som smutne pred Julkom Rybákom raz konštatoval, že ako je relatívne málo na Slovensku i vo svete skutočných kresťanov, odpovedal mi povzbudivo, že to, čo je autentické, dobré, číre, skutočné, pravdivé, to prirodzene nemôže byť masové, nemôže toho byť moc.

V marci 2008 sme vydali Listy PS 8, kde som spomenul, čo všetko sa udialo okolo Pavla Straussa v roku 2007 i čo by

sme si priali, aby sa udialo. Ubehlo len pár mesiacov a teraz, keď bilancujem, sám som príjemne prekvapený a potešený. Aspoň stručne bez priradovania dôležitosti vymenujem.

Bola vytlačená a distribuovaná avizovaná publikácia **Jozef Leikert a kol. (Ne)naplnený čas Pavla Straussa**. Zborník štúdií, prvý komplexnejší pohľad na dielo a odkaz Pavla Straussa.

V máji sme boli J. Rybák, T. Žilka, E. Raši a ja v Žiline hosťami televíznej relácie Bez kravaty TV Patriot publicistu K. I. Dvořáka na tému osobnosti Pavla Straussa. Máme k dispozícii DVD záznam relácie.

Náhoda ma priviedla k stretnutiu a posedeniu s profesorom P. Labašom, dekanom lekárskej fakulty UK, ktorý vedel o Straussovi a so záujmom privítal naše Listy PS i spomínanú publikáciu od Jozefa Leikerta a kol. - pán dekan ma potešil záujmom i pochopením potreby dostať odkaz Pavla Straussa do prednášok pre medikov.

Zúčastnili sme sa v Hybiach závere výstavy Viliama Grusku k pamiatke Ladislava Hanusa, kde jeden panel z asi sedemdesiatich bol venovaný práve priateľstvu L. Hanusa a P. Straussa. Unikátne dielo vzácneho, neúnavného pána doc. V. Grusku nás prirodzene inšpirovalo k niečomu podobnému pre Pavla Straussa. Samozrejme, že sme mu to tlmočili.

Nedávno bolo publikované unikátne dielo **Ivan A. Petranský Život pod hviezdou** o osudoch Tomáša Dezidera Munka. Munkovci rodičia boli krstnými rodičmi Pavla Straussa. Nedalo mi preto nestretnúť sa, nepoblahoželať a nepoďakovať sa pánovi Petranskému k profesionalite historika i ohromnej bádateľskej práci, ktorú musel vykonať. Prirodzene, nemohol som ho neinšpirovať k napísaniu historickej monografie Pavla Straussa.

Múzeum Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši pripravilo odbornú katalogizáciu knižnice Pavla Straussa. Konečne sa nám podarilo doviezť do Liptovského Mikuláša aj ďalší dar jeho rodiny, nábytok Straussovej pracovne. Múzeum pripravilo projekt na svoje rozšírenie, v rámci ktorého je počítané s Izbou Pavla Straussa. Len pripomínam, že to bude v budove, kde tridsať rokov žila rodina Straussovcov.

Snáď najviac ma potešil záujem prof. Jozefa Leikerta napísať monografiu o živote a diele Pavla Straussa. Ako literát, historik, spisovateľ, básnik, kulturológ, vedec, znalec a priateľ rodiny Strassovcov je Jozef Leikert preto iste jeden z najpovolanejších. A nie je naplnením našej dávnejšej predstavy plánovaný projekt Jozefa Leikerta a katedry kulturológie UKF Nitra - v rámci orálnej histórie zaznamenať reflexie pamätníkov Straussa?

V presvedčení, že je potrebné zhodnotiť aj profesionálnu kariéru Straussa ako chirurga, obrátili sme sa na profesora MUDr. Ivana Hulína, ktorý napriek mimoriadnemu zaťaženiu nám predsa pomoc prisľúbil.

A práve stretnutie s Prof. Hulínom bolo veľmi inšpiratívne. Daroval mi jednu zo svojich kníh Panoptikum(2), kde v rozhovoroch so svojím priateľom, psychiatrom prof. Ivanom Žuchom premýšľa nad životom. Zaujímavý spôsob uvažujúcich otázok i odpovedí, rozhovorov, či korešpondencie týchto dvoch múdrych mužov, aké prezentovali i v svojich ďalších dielach, ma prirodzene privádza k hľadaniu súvislostí, analógií so Straussom. Nie sú všetci títo vzácni muži mysliteľmi, hľadačmi pravdy o živote?

I lekári, liečitelia, zomierajú. No dielo a hlavne posolstvo múdrosti a pokory, ktoré nám zanechal, daroval mysliteľ, lekár P. Strauss, nie je osamotené. Dúfam, že prijmú lekári, myslitelia, vedci, I. Hulín a I. Žucha, keď ich nazvem, že sú Straussovi nasledovníci. Bola to len náhoda, keď na odovzdávaní Straussovej ceny Petrovi Michalícovi predniesol úžasné laudácie práve prof. Ivan Hulín? Každý z páru: Hulín - Žucha je svojím spôsobom veľký, unikátny, svojský, originálny, nenapodobiteľný. A nemôžeme do tejto excelentnej spoločnosti nepriradiť i nedávno v júli zosnulého lekára prof. Simana? Stačil ešte vnímať Straussove myšlienky zo spomínanej publikácie prof. Leikerta a kol., ktorú som mu odovzdal už v jeho ťažkom stave v Onkologickom ústave s cieľom povzbudiť a potešiť ho? Ešteže mu v decembri 2007 ťažká opakovaná choroba umožnila prijať Cenu Pavla Straussa. Nebolo to na poslednú chvíľu Straussovo poďakovanie a pocta vzácnemu profesnému druhovi a človekovi?

Julo Rybák

Návrat k Straussovmu blahorečeniu

„Ludský život je cesta. Kakému cieľu? Ako k nemu nájdeme prístup? Život je ako cesta na búrlivom a neraz tmavom mori dejín. Cesta, pri ktorej sledujeme hviezdy, ktoré nám ukazujú smer. Pravými hviezdami nášho života sú ľudia, ktorí dokázali správne žiť. Oni sú svetlami nádeje. Ježiš Kristus je skutočným svetlom, žiariacim nad všetkými temnotami dejín. Aby sme však dospeli až k nemu, potrebujeme bližšie svetlá, ľudí, ktorí nám dávajú svetlo tým, že berú z jeho svetla a tak ponúkajú orientáciu aj nášmu putovaniu...“
(Benedikt XVI.: Spe salvi)

Prekladal som esej Alexandra Bloka, napísanú skoro pred storočím: „Rytier¹ a mních“ (1910). Túto esej, venovanú odkazu Vladimíra Solovjova, končí A. Blok slovami, ktoré mi v momente pripomenuli, čo sme už na stránkach Listov PS písali o Straussovom blahorečení³:

„Dnes mnohých z nás zachvátila ustatosť a samovražedná zúfalosť. A nový svet už stojí za dverami; zajtra si spomenieme na to zlatisté svetlo, ktoré sa blysko na prelome dvoch takých veľmi odlišných storočí. **Devätnásťe storočie nás donútilo zabudnúť na samotné mená svätcov – dvadsiate storočie ich možno uvidí na vlastné oči** (podč. J.R.). Toto znamenie nám, Rusom, zanechal stále ešte záhadný a rozdvojujúci sa pred nami Vladimír Solovjov.“

Najprv sa dotkneme toho rozporu medzi všeobecnou ustatosťou a zúfalosťou – a medzi tým, že Nový vek už čaká za dverami. Dúfam, že sa nepomýlime, ak prorockú víziu A. Bloka, vzťahujúcu sa k 20. storočiu, presunieme o storočie neskôr, k nášmu prítomnému veku. (Storočný predstih je u prorockých duchov nie nič mimoriadne.)²

Tento rozpor nebol ešte nikdy taký tragický ako dnes. V inej eseji, napísanej o desať rokov neskoršie (k 20. výročiu smrti Solovjova): „Vladimír Solovjov a naše dni“ – ho A. Blok ešte vyhrocuje, keď píše, že „čím radikálnejšie a hrozivejšie sa mení okolitý svet, tým viac sa (skostnatelý človek našej doby – J.R.) snaží nevsímať si toho všetkého, zapchať si uši, utlmiť vedomie a tváriť sa, že sa nič zvláštneho nedeje. (...) To je, myslím, dôvod, prečo v obdobi, keď celý svet bol v ohni a keď už celé jeho telo fyzické aj sociálne bolo pokryté trhlinami a ranami – ľudia spali tvrším spánkom ako kedykoľvek predtým.“

Pri Blokovej USTATOSTI dnešného človeka si nemôžeme nespomenúť na Straussovu esej „Ustaté kresťanstvo či ustatí kresťania“ (v knihe Život je len jeden, s. 38-45), ktorá bola napísaná o polstoročie neskôr. Súzvuk oboch geniálnych duchov – Bloka a Straussa – je obdivuhodný.

Ustatosť človeka dnešnej doby, ktorý sa snaží „ničoho si nevsímať, zapchať si

uši, tváriť sa, že sa nič nedeje“, si Strauss vysvetľuje **strachom**: „Strach je mohutným faktorom formovania života. Všetky životy sú akoby v zmenenej perspektíve, za závojom strachu. Podľa zemepisnej situácie je vždy iné objektom strachu: odhliadnuc od priamej vitálnej ohrozenosti chorobou alebo vojnovou katastrofou, ide o strach o kariéru a postup, strach o hmotné zabezpečenie v starobe alebo v chorobe, strach o miesto, strach, že sa niekomu nebudeme páčiť, a strach zo žiarlivosti, strach z koristníctva hmotného alebo politického, strach pred ľuďmi zhora, strach pred ľuďmi zdola. **A každý má strach z budúcnosti** (podč. J.R.). Rakovina strachu rozožiera srdcia ľudí: rakovina podlosti, neúprimnosti, nelútošnosti, bezcitnosti, vypočítavosti, sebeckosti, udavačstva, pokrytectva, sebalásky, kritickosti a všetkých atakďalej-hnusností, ktorých sú ľudia schopní, ale i rakovina všetkých pomysliteľných raketových, nukleárnych, chemických a bakteriologických možných budúcností.“

Tú Blokovu „samovražednú zúfalosť“, ktorá môže byť signálom skorého obratu, nájdeme v Straussovom zápise z 28. 2. 1950: „Zúfalstvo je viac než bankrot nádejí, je to priznaná prehra vlastných síl. Zdanlivo bezvýhodisková situácia. Nejde to ďalej. Nádej vyhasla, viera zlyhala, láska vyschla. – Ale navonok zúfalá situácia vyzerá z vnútornej perspektívy inkašie. Veď niet konca! – A tak môže byť to najťažšie zúfalstvo Olivovej hory, nepoznaný a nepochopený začiatok novej cesty...“

A to všetko sa deje v čase, keď je – ako hovorí Blok – nový vek za dverami. „Svet sa mení. Aj jeho možnosti. A najiluzórnejšie riešenia a zblíženia sú neraz na dosah ruky“ (Strauss).

Bolo by možné rad za radom citovať pasáže zo Straussa (najmä z povojnovej trilógie Mozaika nádeje, Ecce homo, Tesná brána), ktoré svedčia o tom, ako u geniálnych umov minulého storočia prudko rástol pocit blízkej **kardinálnej** premeny tohto veku. Vyberám náhodne:

(4.8. 47) „Žijeme v celkom novej dobe, ktorá dosiaľ nemá mena. Novovek sa iste skončil. Historici zadelili historický vek podľa určitých kritérií ideových a ich relizácie.“

Koniec novoveku sme nezbadali, lebo história nestahuje s veľkým hrmotom záclonu nad jednou vypredanou miestnosťou a otvára novú. Nečujne sa rodí nové a staré žije ešte i v novom.

Novoveku je koniec preto, lebo jeho vedúce idey sa materiálne a morálne uskutočnili, ale ich ideový základ odumrel. (...)

Novovek na jednej strane bude hraničiť s novým vekom, kým na druhej sa naň opiera prvý „stredovek“. **Materialistický vek medzi dvoma vekmi spitirualistickými**⁴ (podč. J.R.).“

(1.3.1950) „Zdá sa, že nik nechápe, čo chce Pán Boh touto dobou a v tejto dobe. Nechápeme ho my, laici, no nechápu ho ani kňazi. Akoby jeho pozvanie trafilo pomimo, nie do stredu našich sŕdc a svedomí.“

To je tá doba, po ktorej bude a má byť všetko iné, tá nová, dosiaľ nepomenovaná a nepokrstená doba. Doba, v ktorej majú nastať nové vzťahy medzi ľuďmi, doba otvoreného pohľadu a srdca, doba bez strachu a tieňov podlosti a zlosti.

Boh nás chce celých, celú našu bytosť, celú našu existenciu spoločenskú, bez výhrady. Nechce len našu modlitbu, alebo len našu ochotu a naše pochopenie v zmysle sociologickej ameliorácie pomerov...“

Ako sa mi to všetko spája so Straussovým blahorečením? Predovšetkým presvedčením, že **doba, ktorá zabudla aj mená svätcov, nikoho tak nepotrebuje ako svätcov**. („Či sme s odstránením krížov, božích múk, sochami svätých odstránili aj podstatu vnútra ľudí?“ – pýta sa P. Strauss.)

Prechod od sveta ustatosti a samovražednej zúfalosti ku kardinálne novému veku, k novej jari ľudstva, ako ho označil Ján Pavol II., je možný len cestou návratu k východiskám, k podstatám. „To najlepšie, čo môžeme na poctu a pamiatku Vladimíra Solovjova urobiť,“ – píše A. Blok, – „je: s potešením si uvedomiť, že podstata sveta je od vekov mimo času a mimo priestoru; že sa možno narodiť druhý raz a zhodiť zo seba okovy a prach.“

A Pavol Strauss? „Bolo by iluzórne držať sa ilúzií. Ale veď ide o fundament vnútra a podstaty človeka. A ten je fixný, i keď je z veľkej časti neznámy a nepreškúmaný, a z neho treba čerpať, a temer nevyčerpatelne. Sem sa treba vracáť. A preň sa treba vracáť. Základom každého pokroku, v každej oblasti, je návrat k fixným východiskám.“

Zdá sa to byť neuveriteľné, ale práve o to ide: o Blokovu „možnosť narodiť sa druhý raz a zhodiť zo seba okovy a prach“. Lebo „toto sú nové časy. A my sa máme v nich a pre ne pretvoriť na nových ľudí. Na

hlbokých ľudí tohto času. Minulosť mala svojich stylitov a anachorétov, svojich martýrov a vyznávačov. Veď každé duchovné hnutie ich má, nielen kresťanstvo. **Ale každý čas potrebuje svoje a potrebuje svojich ľudí** (podč. J.R.). *Lebo z kópií sú nakoniec karikatúry. A čo kedysi ohromilo, môže dnes ochromiť*“ (P. Strauss).

Je len jedna cesta, ako prejsť od človeka poznačeného „ustatnosťou a duchovnou dýchavičnosťou, ktorý už nezdolá ani výstupy, ani zostupy, ba ani si ich nevie predstaviť – ako starec výlet a vypätie“; od človeka, ktorému sa „prívodné cesty do hlbších etáží jeho bytosti scvrkli, až nadobro zatrofizovali, bez možnosti návratu“; od tohto „zmumifikovaného produktu duševného izolacionizmu, vegetujúceho len na záchvevoch animálneho spoločenského života“, ktorý je už iba „karikatúrou kresťana“ (parafrázou Straussa) – k tomu „hlbokému človeku tohto času“ – a tou je každodenná **konverzia**, hlboký príklad ktorej nám Pavol Strauss svojím životom i dielom zanechal. Lebo „*len kresťanstvo v zmysle Pascalovho: „C'est l'homme qui se passe infinément,“ povznášajúc človeka do vedomia vežiaceho sa do transcendentna a budujúceho na prahľkách ľudskej bytosti, môže byť pilierom budúcnosti*“ (P. Strauss).

Túto cestu nám môžu ukázať a môžu nás po nej spoľahlivo viesť len tí, ktorých „Kristus pojal za ruku a vedie sám“ (Strauss) – ako sv. Pavla na ceste do Da-

mašku, a ako jeho nasledovateľa Pavla Straussa v ružomerskom chráme, keď pri litániách zaznelo *Tantum ergo...*⁵

„Svet chce byť iný. A my sa vzpierame. To je nesúlad sveta. Dajme sa cele Bohu a svet nás bude mať na nepoznanie nových“ (Strauss).

Nenadarmo si Pavol Strauss 4.1.47 cituje Léona Bloya: „Potrebujeme zas kresťanstvo z čias, keď horúca krv Pána Ježiša Krista kolovala v žilách prvých svätcov.“

A nenadarmo sa v tom istom mesiaci prihlasuje k trom príkazom Pavlovskej konverzie:

Prvý príkaz: *Buď vždy horúci!*

Druhý príkaz: *Buď vždy verný!*

Tretí príkaz: *Buď vždy celý!*

„Svätý Pavol“ – aj nádejný blahorečenie Pavol Strauss – „*nás bude podporovať vo všetkých divočinách lásky, aby naša znehodnotená krv raz vzkypela šumom najdrahšej krvi Ježišovej*“ (Strauss).

Nečakaná bodka na záver. Od skoncipovania tohto príspevku neubehlo veľa času, keď ma náhle prepadla myšlienka: Nemal Alexander Blok – nenadarmo prorocký duch – vlastne pravdu?! Nebolo 20. storočie skutočne **storočím svätcov** (bez ohľadu na to, či kanonizovaných alebo nie), ktorých sme mohli vidieť na vlastné oči – vrátane nášho **Pavla Straussa**? Ak od tej *privrátenej* hroznej, tragickej tváre 20. storočia, ktorá nám tak bije do očí, preniesieme svoj pohľad na jeho *odvrátenú*, posvätnú tvár, ako na odvrá-

tenú stranu mesiaca (veď „*za viditeľným a hmatateľným svetom sa rozprestiera svet duchovný, ktorému treba dať miesto vo vynovenom vedomí sveta budúcnosti*“ – P. Strauss) – naozaj budeme dúpniť nad tou neuveriteľnou galériou svätcov, ktorú 20. storočie darovalo svetu!

Akoby poslaním 20. storočia bolo – v súhlase s Alexandrom Blokom – **svätých nám dať**, a poslaním 21. storočia – **v nich sa zhladať**.

A **definitívnu bodku** k tejto téme nech nám urobí Ján Pavol II: „*Kolko svätcov vzišlo behom storočí z rôznych cirkevných spoločenstiev Európy! Zrodili sa v prostredí ako západnej, tak i východnej tradície. Tieto dve tradície sa vzájomne dopĺňajú a sú nielen dvomi modelmi inkulturácie kresťanstva v živote kultúr a národov, ale akoby dvomi plúcami, ktorými dýcha duchovný organizmus Kristovej Cirkvi.*

Toto možno jedinečne postihnúť v našom storočí, ktoré sa stalo, ako v začiatkoch Cirkvi, obdobím mnohých mučeníkov, teda svedkov, ktorí vlastnou krvou spečatujú svoju príslušnosť ku Kristovi. Toto je pravda o Európe!

Ak sa dvadsiate storočie v rámci dejín vyznačuje najväčším popieraním kresťanstva, stalo sa aj storočím mimoriadne veľkého zástupu vyznávačov a mučeníkov (podč. J. R.), ktorí zasiali semeno nového života v Európe a vo svete, podľa prastarého princípu: *Sanguis martyrurum – semen christianorum*“ (Nebojme sa pravdy, Lúč 1999, s. 145-6).

Poznámky:

- Mimochodom: s označením Rytier sme sa stretli aj u Pavla Straussa; použil ho vo vzťahu k Léonovi Bloyovi, o ktorom napísal: „*Apokalyptický rytier Panny a Matky, ktorá na hore plače, dal nám nazrieť svojimi mocnými vidinami do mora príšer budúcnosti*“ (Tesná brána, s. 40).
- Je zaujímavé, že na druhý deň nato, ako som skoncipoval tento článok, doniesli Katolícke noviny (2008, č. 12, s. 31) rozhovor s Markom I. Rupnikom, v ktorom sa dotkol aj spomínanej únavy, aj príchodu nových čias: „*Európa chce všetko, čokoľvek, okrem kresťanstva. Európa akoby bola z kresťanstva unavená. Nachádzame sa však na konci jednej epochy a na začiatku novej doby. Je to krásny okamih plný veľkých nádejí a možností. No zároveň si to vyžaduje veľkú odvahu, aby sme nerobili to, čo robíme.*“
- O blahorečení Pavla Straussa na stránkach Listov PS písali: Jozef Tóth („*Propheta huius saeculi*“, č. 5, s. 2-3; „*Paulus ante portas*“, č. 7, s. 3; „*Depozit trvalých hodnôt*“, č. 8, s. 3); Jozef Voskár („*Na ceste k vrcholu...*“, č. 6, s. 18); Julo Rybák („*Dva listy o tom istom*“, č. 6, s. 18; „*K Straussovmu blahorečeniu*“, č. 7, s. 7-8).
- Stala sa mi taká náhoda. Jeden deň som pre Katolícke noviny zo Straussovej Mozaiky nádeje vypisoval jeho úvahu o konci novoveku, ktorá sa končí slovami: „*Novovek na jednej strane bude hraničiť s novým vekom* (s tým, do ktorého práve vstupujeme – J. R.), *kým na druhej strane sa naň opiera prvý „stredovek“.* **Materialistický vek medzi dvoma vekmi spiritualistickými**“ (podč. J. R.).
A druhý deň som si z knihy Juana Ariasa: „*Paulo Coelho: Zpověď poutníka*“ vypisoval do zápisníka úvahu, ktorá mi hned pripomenula toho Straussa vyššie: „*Myslím, že existujú zcela zjevné příznaky, že mladí lidé si už té „příručky“ nejsou vědomi a chtějí ji měnit. Dnes právě nastala ta chvíle; někdy totiž příručka zvitězí. (...) Současná generace mi připadá jiná, už jsem vycítil určité známky, ještě přesně nevím jaké, ale věřím například, že jedním z těch příznaků je duchovní hledání a že dojde k velice zdravé revoltě* (podč. J. R.). *Pevně věřím v sílu ozdraveného náboženství, věřím, že jsme už dosáhli bodu, kdy vyvstane síla zdravé revolty.*“
Čo sme práve počuli, je veľmi nádejné pre odkaz Pavla Straussa. Zdravá duchovná revolta mladých, ktorá nevyhnutne pride, si ho určite objaví.
- Porov. k tomu J. Ratzingera: „*Potrebujeme ľudí, ktorých rozum je osvietený Božím svetlom a ktorým Boh otvorí srdce, takže ich rozum môže hovoriť rozumu iných a ich srdce môže otvoriť srdcia iných. Len cez ľudí, ktorých sa dotkol Boh, sa môže Boh vrátiť medzi ľudí*“ (podč. J. R.).

PAVOL – PAVLOVI

P. O. Hviezdoslav

Breh, vršok, bralo, hoľa, Tatier štít...

(Úryvky)

- A jak dorečil:

idúci, učte všetky národy
po svete širom: ja už postarám
sa o výzbroj váš Ducha zoslaním,
nímž zostrejú vám k Slovu jazyky,
čo meče budú, ale neraniace,
lež rany šetriace -: tu do výše
bol vyzdvihovaný, miesto stínu svit
slúc na pahorky...

Tomu zjaveniu
prítomný v duchu zvláštnou milosťou,
odbleskom, vnukom Ducha: užaslý
som na kolená sklesol stebielkom;
i zapomenuv razom žiadby svoje,
túh ostne, žížeň mysle, všetok byt
i cit svoj, avšak predsa dochytiac
sa viazadla, nímž v letku triumfálnom
jak stuhou zory v kráse zlatistej
On práve spájal s nebesami zem,
tým rušiac silne, krušne zavolal som:
Ó, milosť, milosť ľudu môjmu, Bože!...
Sme malomocní, slabí, sputnaní
v nevoľi, stíhaná jak vetrom vlna,
jak lanka honená, jak väznené
čízatko... **Ty urč vodcu! Veštica pošli
mu, apoštola: čo ho pustinou
tou prevedie i zavedie ho v kraj, kde
zdroj i žeň -, čo mu v krásy obrazoch
rozkrýdli¹ budúcnosti zlatohlav,
tým navnadí ho, - v mŕtve svedomie
čo zblýska, udre slovom hromovým
mu, z mrákot tak ho vzbudí k životu,
vraz odcloní mu ľudskej hodnoty
skvost nepredajný, nenarušiteľnú
práv božských osnovu mu poznať dá,
vyučí pravde ho, tej slobodiacej
naveky -; a tak všetci spôsobia:
že mloka strasie, čo mu logá krv,
vzpriamený rázom, vôľou bujarý,
zasväti raz i v seba vstúpenie:
to - v telách ešte - duši vnebovzatie!**

¹ **Poznámka.** Dávam - v tomto slove - prednosť Hviezdoslavovmu ypsilonu, hlboko presvedčený, že Pavol Országh by nikdy nesúhlasil s jeho zámenou za „i“, lebo jemu to **Y** v strede slova **rozkrýdliť** skutočne znázorňovalo dve rozpäté krídla vtáka. (J. R.)

Blahoslavený lekár chudobných

Dr. Ladislav Batthyány-Strattmann (1870-1931)

(Z článku Brigity Halászovej, Katolícke noviny 2003, č. 14, s. 21 – úryvky)

V každej miestnosti (ním vybudovanej nemocnice – J. R.) visel na stene kríž. Pacienti, ktorí opúšťali nemocnicu, dostali na pamiatku obrázok Božského Srdca s textom: „Vezmi si tento obrázok ako tichú spomienku na nemocnicu v Kittsee, a keď si myslíš, že máš za čo ďakovať, pomodli sa za nás všetkých. Prišiel si k nám, aby si uzdravil svoje telo. Ale nezabudni ani na svoju dušu, ktorá má takú cenu, že Pán za ňu umrel na kríži. Život je krátky a čoskoro aj ty budeš stáť pred Božím súdom. Prístup preto čím skôr k sviatosťam a nezabudni ani na svojich trpiacich bratov a sestry, pretože iba dobré skutky ťa urobia šťastným.“

Lekár duší. Pri príležitosti striebornej svadby manželov Batthyányovcov odovzdal Ladislavovi roku 1923 pápežský nuncius pochvalnú listinu od Svätého Otca a vyznamenal ho Radom zlatej ostrohy. Po návrate do Ríma nuncius povedal: „Maďari sú presvedčení, že doktor Batthyány je svätec. A ja k tomu môžem dodať iba toľko, že ním naozaj je.“

Každú operáciu začínal modlitbou, vyprosoval si u Najvyššieho silu a zdravie pre pacienta. Bol však i lekárom duší. Keďže popri nemčine a maďarčine dobre ovládal aj slovenčinu a chorvátske nárečie, s každým vedel nadviazať bezprostredný kontakt. Vravieval: „Na svete niet nič väčšieho ani krajšieho než je odraz Božej lásky v ľudskej duši.“ Vo ve-

ciach viery nenaliehal ani nevyčítal, ale trpezlivo vysvetľoval a mnoho ľudí zbavil strachu, odvrátil od nepremysleného a zúfaleho riešenia ich momentálnej situácie. V liste švagrinej krátko pred smrťou napísal: „Nikdy nedajme chorým pocítiť, že máme málo času, že nás čakajú povinnosti...Každý pohyb pri chorom nech je šetrný, pokojný a vyrovnaný. Nikdy nebudme netrpezliví, nikdy sa nenáhlime, akoby sme chceli prácu čím skôr skončiť. Nikdy nebudme prchkí ani hluční.“

(Nedá mi, aby som na tomto mieste nepoprosil čitateľov, aby si prečítali Straussovu **Modlitbu za lekárov** v Listoch PS-7, s. 2.)

Roku 1922 spozoroval na sebe prvé príznaky vážnej choroby. Keď už pokročila natoľko, že domáca starostlivosť nestačila, odišiel do sanatória Löw vo Viedni a podrobil sa operácii. Tá však priebeh zhubnej choroby iba urýchlila. Svätý Otec mu opätovne poslal svoje požehnanie a zaoberal sa o jeho zdravotný stav.

Ladislav Batthyány-Strattmann zomrel 26. januára 1931 v kruhu svojej rodiny. Pochovali ho v rodinnej hrobke vo františkánskej kostole v Gössingu. Jeden z jeho životopiscov napísal: „Ešte nikdy som sa vo svojom živote nestretol s takým človekom. Iba v dávnych kronikách a legendách sa možno dočítať, že takí ľudia žili na zemi.“

(J. R.)

...Nebolo by vhodné beatifikovať ľudí, ktorí svojou mentalitou, spôsobom askézy, kajúcimi praktikami v dnešnej dobe nebudia entuziazmus pre vieru, hoci sami sú nepochybne svätými a zaslúžia si byť povýšení na oltár. Z druhej strany by bola vhodná beatifikácia takých ľudí, ktorí **príkladom svojho života môžu pôsobiť na dnešné pokolenia**. Ich kanonizácia rodí entuziazmus pre vieru, či zachovávanie mravnej čistoty.“

(František Dudo: Požiadavky kanonického práva vo vzťahu k chýru svätosti, Verbum 2007, č. 2, s. 156-160.)

„Ztratit proroky by znamenalo ztratit možnosť pochopiť bibliu a cirkvi, pochopiť dejiny sveta a smysl skutečnosti, do které jsme umístěni. Bohužel vědy, které jsou označovány jako „objektivní“, ztratily svůj prorocký hlas, a dokonce ho odmítají.“

„Existují však proroci ještě i dnes? Celá církev je prorockou institucí. Její hlas je však vyřazen ze sféry profánních věd. Je proto potřebné hledat proroky v samotné profánní kultuře. Kdo by mohl zastoupit jejich roli? Ke konci svého života prožil Solovjov určité osvícení. I v „profánní“ kultuře existují lidé, kteří zastupují proroky: jsou jimi básníci a obecně řečeno všichni umělci. Solovjov přišel s objevem, že způsob uměleckého smýšlení je ve své podstatě mystický, prorocký.“

(Tomáš Špidlík v knihe: Tomáš Špidlík – Marko I. Rupnik: Nové cesty pastorálního teologie.)

MUDR. Pavol Lovecký Spomienka na Dr. Pavla Straussa

Po druhej svetovej vojne na jar v roku 1946 prišiel do malého okresného mestečka Skalica mladý ambiciózný lekár Dr. Pavol Strauss. Svoje medicínske vedomosti získané na univerzitách vo Viedni, Prahe a na stáži v Zürichu plne zúročil v modernom Unrou vybavenom špitáli, ako volal Skalickú nemocnicu. Bol riaditeľom a potom primárom chirurgického oddelenia Okresnej nemocnice Milosrdných bratov. Šírka jeho chirurgických zákrokov bola na takej vysokej úrovni, že aj po štyridsiatich rokoch na tom istom oddelení paleta zákrokov nedosahovala repertoár z roku 1947. Na oddelení mal personál veľmi schopný, ktorý si sám vyškoliť. Vážil si všetkých a bol k nim úctivý. To mu prinášalo oddanosť a vernosť personálu.

Na ilustráciu, bol medzi nimi aj jeden mladý chlapec Miško Ostrienka z detského domova z Podkarpatskej Rusi, ktorý bol simplexná osobnosť, ale dobrosrdečný. Pán primár, vidiac jeho neúspešné snahy zamestnať sa v nemocnici, zavolať si ho a vyškoliť ho za ošetrovateľa na sadsrovni, kde potom pôsobil vyše štyridsať rokov a svojou odbornosťou a ochotou bol známy na celom okolí.

Primárov prístup k pacientom bol vždy ústretový, ľudský a vždy v dobrej nálade. Na vizity prichádzal presne, s úsmevom, zastanúc sa pacientov, ktorí boli nejako diskriminovaní. Jednu pacientku, ktorá neustále vyrábala handrové bábiky a sestry ju nemali radi a prenasledovali za neporiadok, on na vizite pochválil, že popri chorobe je schopná vykonávať aj túto prácu. Ženy spravidla volal teta, čo bolo na Záhorí veľké nóvum a považovalo sa to za vyznamenanie. Pred každou vážnejšou operáciou sa išiel pomodliť do nemocničnej kaplnky, kde prosil o silu a pokoj pri operácii. Úspech po operácii a uzdravenie pacienta pripisoval vždy Panne Márii. Raz operoval jednu babku, ktorá mala rakovinu pečene; vidiac veľkosť procesu pri operácii, zašiel ju a domácim povedal, že jej dni sú spočítané. Po roku babka prišla na kontrolu. Na otázku, ako sa cíti, odvetila: „Výborne, veď ste ma Vy operovali, pán primár.“ Vďačnosť pacientov, ktorí sa revanšovali naturálkami, hneď prostredníctvom svojej manželky posúval do sociálne slabých rodín a tam, kde mali veľa detí.

S kolegami udržoval familiárne styky, pozýval ich na domáce posedenia pri káve, hudbe či už z platní, alebo sám hrával na klavíri. Rád pritom debatoval na

filozofické a odborné otázky, pričom rešpektoval aj ich nie celkom vyzreté názory. Často žartoval a mal svojský humor, ktorým rád častoval tých, čo ho obklopovali. Synovi hovorieval: „Ako to chodíš, keď máš stále jednu nohu vzadu!“ Navštevovali ho aj umelci, ako akademický maliar Július Koreszka; nedocenený trpel depresiami a ekonomickým nedostatkom, a u uja Paľa našiel vždy dobré slovo a aj finančnú podporu. Podobne aj herec Gusto Valach, ktorý bol spočiatku na výslni, ale keď odmietol úlohu v Hochhuthovom Zástupcovi, trel biedu s piatimi deťmi ako robotník v pekárni. Aj tento často navštevoval pána primára, ktorý ho podporoval nielen morálne. Totalitné autority päťdesiatych rokov trpeli vyhranenosťou a odmietavým postojom k totalitnej mašinérii Dr. Straussa len preto, že ho potrebovali a sami chceli byť ošetrovaní odborníkom. Ale prišiel čas, keď vyhlásili všetkým primárom: „Ak neprestanete chodiť do kostola, nemôžete zostať vo funkcii.“ Všetci prestali, alebo chodili do kostola mimo mesto, len pán primár Strauss neprestal. Premýšľal, radil sa, ako sa zachovať. Pýtal sa aj môjho otca, ktorý prešiel komunistickým koncentrákom. On mu odporučil ostať verný Bohu. Rozhodnutie nebolo ani ľahké, ani jednoduché. Odchod z primárskeho miesta, ktoré vybudoval a zveľadil, do nových podmienok, kde mal byť len ako ambulantný lekár, bolo pokorujúce, dehonestujúce a deptajúce. S ťažkým srdcom a pocitom oprávnenej krivdy odchádza, zanechajúc v Skalici svoj najväčší rozmach medicínsky, a nie zanedbateľný aj kultúrny. Písomnosti, ktoré mal v rukopisoch, a kúsok kôrky chleba a kocku cukru so snubnými prsteňmi, dedičstvo to po rodičoch, mal zakopané u nás v záhrade pre prípadnú domovú prehliadku. Lebo len toto boli jeho skutočné poklady.

Na novom pôsobisku sa presadil ako schopný a prezieravý človek, takže ho chtiac-nechtiac muselo akceptovať i oceňovať.

Do Skalice sa aj po rokoch vracia rád aj so svojou rodinou. Zostane v myšli mnohých, ktorí ho pozorovali, ako svojim tempom dobrázdil ulicami Skalice, uzobraný do svojho vnútra, smerujúc najčastejšie do kostola, kde odnášal svoje bolesti i radosti, a potom plným prierhstím rozdával pokoj svojim pacientom i blízkym.

Pán primár, mali sme Vás radi, bolo nám s Vami dobre.

Doc. MUDr. Juraj Strauss, CSc.
„Konverzia je to
najpodstatnejšie v živote...“

Vážení hostia, je pre mňa veľkou ctou, že som ako Palkov mladší brat bol pozvaný vystúpiť s krátkym prejavom. Aj keď už 66 rokov žijem v Prahe vrátane štúdií, bol môj kontakt s Palkom po mojom návrate z frontu u Dunkerqu trvalý. Pri mojich návštevách v Skalici a potom v Nitre a tiež prostredníctvom rozsiahlej korešpondencie. Naše bratské puto bolo navyše späť s našou neustálou bezdrôtovou myšlienkovou komunikáciou, v ktorej i naďalej pokračujem.

To, čo nás silne spájalo, boli naše spomienky prežité v tom našom prekrásnom Liptove. Vždy, keď som stál na námestí v Liptovskom Mikuláši, pred naším rodičovským domom, kde sme prežili naše detstvo, študentské roky na gymnáziu, a keď som sa pozeral z terajšieho Múzea Janka Kráľa na námestie, na Poludnicu a kostol, vždy som bol dojatý a fascinovaný.

Už len v myšlienkach vidím Palka na našej záhrade pod gaštanmi, kde študoval, čítal i písal. Tu sa asi zrodilo jeho duchovné filozofické, hudobné a lekársko-chirurgické zameranie. Na rozdiel od môjho lekársko-prírodovedeckého, so zameraním na mikrobiológiu a predovšetkým na virológiu.

Palko, teba to hnalo k písaniu autobiografickej, filozofickej spovede a múdrosti kresťanského konvertitu. Áno, konverzia bola a je v našich životoch to najpodstatnejšie.

Želám našim laureátom veľa ďalších tvorivých i pracovných úspechov a pevné zdravie. Na ich oslavu volám: Vivat crescat floreat!

(Prečítala Marie Vacková,
dcéra Juraja Straussa.)

Martin Koleják

„Iba s Bohom sa dá zvládnuť všetok strach“ (Pavol Strauss)

Už na úsvite ľudských dejín sa stretáme so strachom. Po prvom hriechu sa Adam a Eva skryli pred Bohom (porov. Gn 3,8). Báli sa ho (porov. Gn 3,10). Premohol ich strach. Začali sa

báť Boha, diabla, seba, svojej minulosti i budúcnosti, atď. Tu je počiatok ľudského strachu, ktorý preniká dejiny. Medzi dôsledky hriechu patrí strata priateľstva s Bohom, smrť, zahalená tajomstvom, utrpenie, zatmeniu rozumu a oslabenie vôle, atď. Narušený vzťah k Bohu sa prejavil aj v tom, že človek v tomto stave nadobúdal rôzne falošné predstavy o Bohu. Šíri falošné náboženstvá a mýty, ktoré vzbudzujú strach. Narušený vzťah medzi ľuďmi sa prejavoval rôznymi formami útlaku. Aj vzťah k prírode, ku všetkému stvorenstvu bol poznačený strachom. Najväčší strach však vzbudzoval diabol, otec ľži, šíriteľ zla.

Kardinál Ratzinger napísal, že diabol je záhadnou, ale reálnou osobnou, nielen symbolickou skutočnosťou, a to veľmi mocnou (je «kniežaťom tohto sveta», ako ho nazýva Nový zákon, ktorý stále pripomína jeho existenciu). Je nositeľom neblahej, nadľudskej slobody, namierenej proti slobode Boha, ako môžeme poznať z realistického pozorovania dejín a ich vždy nových hrozných činov, ktoré sa nedajú vysvetliť samotnou činnosťou človeka. Človek sám nemá silu vzdorovať diablu, avšak diabol nie je Druhým Bohom a v spojení s Kristom máme istotu, že ho premôžeme. Kristus je «blízkym Bohom», ktorý má silu a vôľu nás oslobodiť. A preto ho musíme aj naďalej zvestovať v tých ríšach strachu a neslobody, akými sú často nekresťanské náboženstvá. A nielen tam. Ateistická kultúra moderného západného sveta doteraz prežíva vďaka tomu, že bola kresťanstvom oslobodená od strachu z démonov. Ak by malo toto spásne svetlo Krista zhasnúť, potom by tento svet so všetkým svojim poznaním a dokonalými technológiami znova upadol naspäť do bezvýchodiskového strachu pred hrozivosťou a nepoznatelnosťou bytia. Už dnes existujú príznaky opätovného návratu temných mocností a satanské kultúry sa v sekularizovanom svete stále viac šíria.¹

S postupným odkresťančovaním národov sa znova navracia strach, pretože je spojený s rozmáhaním sa zla. Nebola preto náhoda, že pontifikát Jána Pavla II. sa začal zvolaním, ktoré vyvolalo a stále vyvoláva hlbokú ozvenu: „**Nebojte sa!**“ Bolo to povzbudenie určené všetkým ľuďom, aby prenáhali strach vo vtedajšej situácii na Východe i na Západe, na Severe i na Juhu. Prečo sa nemáme báť? Pretože človeka vykúpil Boh. Keď vyslovoval tieto slová na Námestí svätého Petra, už vedel, že prvá encyklika a celý jeho pontifikát budú musieť byť späté s pravdou vykúpenia. V nej sa nachádza najhlbšie potvrdenie slov „**Nebojte sa!**“ Moc Kristovho križa a jeho vzkriesenia je väčšia než akékoľvek zlo, pred ktorým by sa človek mohol báť.² Pápež vyzýval, aby sa človek nebál Boha. Aby mu otvoril svoje srdce, aby mu otvoril hranice štátov, aby mu dal priestor v politike, v ekonomike, atď. Pápež vyzýval človeka, aby uznal svojho Boha Stvoriteľa a aby mu dal miesto v tomto svete, ktoré mu právom patrí.

Strauss, ktorý zakúsil aj krutosť totalitných režimov šíriacich strach, hodnotí situáciu svojej doby: „Preto je svet taký strašný, že je toľko strachu v ľuďoch.“³ Boja sa Boha, diabla, seba. Boja sa toho, čo sami vytvorili a čo sa deň čo deň pre nich stáva nebezpečnejším. O strachu ďalej hovorí: „Iste je najpríznačnejšou známkou terajšieho pokolenia útek a strach; útek a strach predovšetkým pred sebou. Bojí sa svojej spoločnosti a samoty, nevie si s ňou poradiť, na účtovanie chýba sila.“⁴ Poukazuje na to, ako tento problém chce moderný človek riešiť: „Uteká raz sem, raz ta a prehlšuje vnútornú prázdnotu a neporiadok svojím vlastným krikom, alebo krikom cudzím, športovým, politickým, alebo ideologickým – alkoholizmom, sexualitou a nenávisťou, prípadne i voči všetkým, okrem seba, ba niekedy i tou.“⁵ Strach je úzko spätý s nenávisťou, ktorú človek dokáže obrátiť i voči sebe. Takto sa však stále hlbšie prepadá do strachu, z ktorého ho nezachráni útek do slepých uličiek. Ako lekár sa Strauss na tento stav pozerá ako na chorobu, na ktorú existuje

aj liek. Hovorí: „Veľká choroba sveta je strach. Bez Boha sa nedá zvládnuť. Vieš, že nie si nikdy sám. To stačí.“⁶ To dáva nádej.

Čo však s ľuďmi, ktorí sa boja Boha, ktorí sa s ním nechcú stretnúť ani vo svojom svedomí? Strauss o nich píše: „Ale boja sa nielen o seba, ale aj Boha, aj o Boha. Boja sa i hlasu svojho svedomia, i hlasu svedomia tých druhých. Lebo môžu prekypieť, ale môžu i nadobro zlyhať. Zabudli, že nájsť Boha vyžaduje najprv cestu k sebe.“⁷ Človek sa stretá sám so sebou vo svojom svedomí, v ktorom sa mu zároveň tajuplným spôsobom prihovára aj Boh. On pozná človeka skrz-naskrz. Strauss píše: „Každý ľudský čin stojí pred tvárou nepochopiteľného Boha. [...] Jedine individuálny hlas svedomia môže a musí preklenúť túto zodpovednú zónu.“⁸ Človek, ktorý citlivo vníma hlas svedomia, ktorý si svoje svedomie formuje podľa pravdy a podľa nej aj žije, dokáže preklenúť spomínanú „zodpovednú zónu“ a s pokojom sa postaviť pred tvár spravodlivého Boha. Aj svätí si však pred Bohom uvedomovali svoju hriechnosť. Apoštol Peter preto povedal Ježišovi: „Pane, odíď odo mňa, lebo som človek hriechy“ (Lk 5,8). Kristus mu odpovedal: „Neboj sa, odteraz budeš loviť ľudí“ (Lk 5,10). Kristus zjavuje pravú tvár Boha, ktorého sa kajúci človek nemusí báť. Kto odmieta pravdu o svojej hriechnosti, nezakúsi pravdu o Božej odpúšťajúcej láske. Ak sa však človek bojí hlasu svojho svedomia, ak sa bojí poznať pravdu o sebe, ak naschvál žije v hriechu, nedokáže sa zbaviť strachu. To mu bráni poznať pravdu o Bohu. Potom má o ňom falošné predstavy, ktoré vyvolávajú strach z Boha. Strauss píše: „Kým človek má pocit viny, nie je stratený. Horšie je to v oblasti, v ktorej sú dobro a zlo rovnakej hodnoty. Ináč vedie cesta mimo dobro a zlo priamo do blázinca. (Nietzsche: «Jenseits von Gut und Böse»). Kto je bez hriechu, nech prvý hodí kameň. A tak sa z potenciálneho popravniska strácajú všetci zdanlivo slušní ľudia. A preto asi budú toľkí slušní ľudia, ktorí sa držali za nevinných a bezchybných, v pekle. Lebo

¹ Porov. RATZINGER, J.: O viere dnes. Praha: Zvon, 1994, s. 115.

² Porov. JÁN PAVOL II.: Prekročiť prah nádeje. Bratislava: Nové mesto, 1994, s. 193-194.

³ STRAUSS, P.: Kolíska dôvery. Trnava: Dobrá kniha, 1994, s. 81.

⁴ STRAUSS, P.: Tesná brána. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1992, s. 15.

⁵ Tamže, s. 15.

⁶ STRAUSS, P.: Za mostom času. Košice: Verbum, 1993, s. 47.

⁷ STRAUSS, P.: Kolíska dôvery. Trnava: Dobrá kniha, 1994, s. 81.

⁸ Tamže, s. 79.

neverili v potrebu lásky.⁹ Nepripúšťali si svoju hriechnosť a potrebu Božej milosrdnej odpúšťajúcej lásky.

Tí, čo prijali Krista do svojho života, čerpajú od neho silu aj v najväčších skúškach svojho života. On je s nimi, aj keď prežívajú pocit opustenosti samotným Bohom. Strauss píše: „Ani jediný deň neujde Božej pozornosti. A cez každúčku zaznieva Ježišov kalvársky výkrik «Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil». Najhroznejšie miesto v božom profile. A to je vklínené do každého ľudského bytia. To je večné duchovné dedičstvo človeka, nakoľko je zapojený na Boha. To je večná rezonancia v duši človeka. Strach o Boha. Ale žije sa ďalej v miliónoch exemplárov úbohých duší na zemi.“¹⁰

Je potrebné ešte objasniť vzťah medzi strachom a láskou k Bohu. Kardinál Ratzinger hovorí, že Nový zákon vôbec neodníma strach. Ale ani sa neuskutočňuje ich neustála prítomnosť, vedľa lásky strach, ako taký autonómny akt, ktorý by napríklad prevrátil proporcie: strach by bol minimalizovaný, láska maximalizovaná. Neexistuje jednoduchá blízkosť. Akt strachu naopak ostáva ako taký v láske a dáva láske jej zvláštny význam. Ak sa máme lepšie vyjadriť, povedali by sme, že akt lásky vstupuje do propedeutického aktu strachu, ktorý ho predchádza a transformuje ho bez toho, aby ho odstránil, ale uchová ho reálne v sebe ako „matériu“, ktorá ho uľahčuje. V skutočnosti Boh ostáva stále majestátnym, ktorý *sám v sebe* vzbudzuje strach u hriechneho človeka, ale práve tomuto faktu, že On sám v sebe vzbudzuje strach, ako ten, ktorému patrí ako prvá vec zo strany človeka strach, dáva význam iný fakt, povzbudenie tohto Boha, samého v sebe vzbudzujúceho strach, aby sme sa nebáli. Tieto slová nadobúdajú pravý význam iba ak Boh je sám v sebe vzbudzujúci strach. Naopak, sú vyprázdnené, ak sa popiera strach vzbudzujúca majestátnosť Boha, ako to robia, z ich pohľadu, idealizmus a falošne idealizované kresťanstvo. Strach ostáva ako kontrakt lásky, ktorá iba od neho získava svoju pravú dôležitosť a svoju možnosť. Navzájom sa podmieňujú.¹¹ Takže platí spomínaný Straussov výrok: „Iba s Bohom sa teda dá zvládnuť všetok strach.“

⁹ STRAUSS, P.: Kolíska dôvery. Trnava: Dobrá kniha, 1994, s. 81.

¹⁰ STRAUSS, P.: Listy sebe. Prepis rukopisu z roku 1993, s. 30.

¹¹ Porov. RATZINGER, J.: Dogma e predicazione. Brescia: Queriniana, 1974, s. 241-242.

Pavol Strauss Rekviem za živých

Európa

Bola si sprvu tvrdou materou, kým pralesom dýchal sen tvojho srdca, kým tvoje medové víčka nezbrázdil visk nových detí, kým neskmásal drsnú novotu vôle kamenný zákon zmúdrelej vlčice.

Bola si sprvu bezbrannou materou kým tvoju nahotu kryl iba priezračný závoj prázdnot, kým tvoju volnosť rozmeral iba ak zblúdený víchor, marasy vysúšal prítulný strach, kým tvoje decká riedil len ľahučký zvierací zákon.

Bola si sprvu krvavou matkou, kým si len schystala do vekov zazorit mlieku pomsty, kým si len držala šyroch hláv bôžika falše, čo sa skrbalil pod každým zádychom čistých, kým si len násilie vzývala, tak že sa životom v niektorých nevdojak ozve i teraz.

Bola si sprvu už slzavou materou, kým si len tušila parchantstvo perfídnych čias, kým si len snívala ako ti najlepších osieva zlo, aby ich po zmenách najmenej zvýšilo, kým si len v prorockých driemotách stratami riedla.

Variácie

Divá doba dávno život dvojí.
Divá doba v divnom novom kroji.
Divá doba rastie v krvi, znoji.
Divá doba – život v strachu, v zbroji.

Dávna doba sa k tej divej pojí.
Dávna doba v divnom divom kroji.
Dávna doba, zle sa ti to zhojí.
Dávna doba, článok vo vývoji.

Divná doba dávno život dvojí.
Divná doba v divnom dávnom kroji.
Divná doba, hen v kraj smrti stojí.
Divná doba, priatelia moji!

Po školení

Pripadám si ako duchovný neandertálec.
On, niesol si hlavu opatrne húšťou
pralesov,

nie preto, že tušil, že bude oporou svetoborných filozofických teorémov, ani že jeho neartikulované nástenné výkriky budú raz základom estetického padania hláv.

Šiel a žil. Žil a šiel.
Až neolytickým kyjom svojho strachu zadul do našich atomárnych poryvov. Cez milióny rokov sme sirotami dobra. Žil a šiel. Ako apokalyptický páv. Začiatok i koniec je z krvi a prachu. A všetko zviecha pseudo-civilizácie rotačný valec.

Európske rekviem

Až raz budú zbytočné dnešné vzdychy,
až raz budú smiešne dnešné pravdy,
až raz budú smelšie dnešné srdcia,
až raz budú jasné dnešné hmlý,
až raz budú malé dnešné dni,
až raz budú živé dnešné sny –
ožijú obzory prázdna.

V dobe,
keď ešte vesmír nebol fackaný družicami
a generačné slnko
zvislým rozmachom olizovalo
bujné poprsie Európy,
počala cesta na koniec noci.

O začiatky niet núdze!
Prvá cigareta na záchode školy
je počiatkom dejín infarktov.

Výletníci vždy boli otrokmi dažďa.
Vo všetkých novembroch
sú revolučné nálady
všetkých zúfalstiev.
Na hlúpe vraždy sa zabúda
ako na sprievodnú špinu
pôrodov.

Na malej vesmírnej slze
stvrchol pancier bahna,
vždy nové geologické údolia
jasavej podlosti.

Miliardy lietavíc kozmického prachu
znevidnia žiarivou vraždou lži
úbohé milióny sĺz, smrtí
a obyčajnej ľudskej bolesti.

Bojím sa vidín zániku.
Ale všetky pominulé svety
sú zrkadlom budúcnosti.
Keď nevďačnosť úplne zatieni
detské srdcia,
bude počiatok skazy...

Kolkí,
a celkom odsunutí,
vážia si zmysel dôb,
v sebe, za iných...

A kolkí
prejdú svojou dobou,
neznáme vlny,
v dobe vlnovej,
nie ako zvonári
veľkých námestí
škrek, novín a šalieb,
nekrvavé obeť
spiknutia mlčania.
A len občas
vytiahne zbabelosť
vytasiť vlastné tušenia
Kafku a iných mŕtvych
aby ich neukameňovala
túžba ľudí
po pravde hlbok
a večnejších tranzistoroch srdc.

Keď začnú roky striehnuť na tvoj život
zožiera úprimnosť
splešaté dni
i skúsenosti...

A tak sa pamäť prácou zhúžvená
škobrtá v spomienkach
jak v starých šuplíkoch...

Nech prašina pravdy,
celej pravdy,
nahlodá minulosť
a všetky zábrany žitia...

Dejiny Európy,
dejiny strokotanca,
dejiny omylov a skazy,
dejiny lži a gumenných charakterov,
dejiny vrážd, lebo všetky sú zbytočné,
dejiny živej smrti,
pred nezrodenu mŕtvolou
budúcnosti...

A vzbura:
Báť sa smrti menej
ako žitia.

Mrzí ma, že som sa pridol k horde
skuvíňajúcich monád...

Mrzíma,
že treba slov
na obranu žitia...

Mrzí ma,
že nestačí vykričať:
to hlavné, že je žiť...

Mrzí ma,
že i najlepšie slovo
je len chabý čin...

Mrzí ma,
že som slabý, malý
a len úchytkom
pomáham.

Stále chodíme po starých cestách.
I syn už študuje –
tie isté kostné výčnelky.
Len s novou podlosťou sa stretá.

Stále chodíme po starých cestách.
Na Zbořenci a na Karláku.
Smutná stará vrba nových
mladých nové pomätenie striehne.

Stále chodíme po starých cestách.
Nové stopy pridajú sa k starým.
Spomienkami cedia stareny
predposledné lúče leta - žitia.

(Praha v októbri)

Kolkí chceme to isté.
Dobro.
Prosté, ľudské, bratské.
Teplé dobro,
srdce obyčajné
skryté často za vysokým čelom
hlbinných poznatkov.
Dobro.
Za teba steká krv
schodištom dejín,
nedorozumení, nesvárov.
A snáď sú všetky boje
len nedorozumením veľkých srdc,
ktoré sa raz vyjasní.

(Z rukopisu Pavla Straussa Rekviem za
živých pripravil Július Rybák.)

Milan Rúfus

Zbohom európskej kultúre

*Bývala mocná.
Ako zvon,
ohlasujúci Boha.*

*Dnes na to nemá už
jej samorodný tvar,
za ktorým chýba Tvár.
Nie je veľká,
len mnohá.*

*Vyhnaná z helénskej
už zabudnutej vlasti
úbytkom ducha.*

*Za jeho neúčasti
už sa len deje
v protuberanciách
zabehnutého stroja –
zo šumu opäť do šumu.*

*A v bezmocnosti rozumu.
Odchádzaš, mocná moja.*

(Čakanka)

...Lebo Európa nie je za nami, lež pred nami. Európa nie je ani zemediel, skôr idea. Európa nedohrala svoju úlohu. To, čo bolo doteraz, bolo prvé dejstvo. Skončilo fiaskom, pretože zradila svoj základ, svoju kresťanskú postať. Byť Európanom, znamená priznať sa k určitej duchovnej rase. A kým sa neuskutoční to, že všetky národy európske odložia hranice medzi sebou a spoločne začnú budovať novú európsku kultúru a mravnosť, dovedy potrvajú konvulzie terajšej bezradnosti. (Podč. J. R.)

Kde je kľúč k tejto možnosti? – Vidíme ho v probléme samourčenia jednotlivca. Skoro o ňom nepočuť. Iba právo samourčenia národov sa občas vábivo ozýva svetom. Ale základ spoločnosti je človek a v konečnom dôsledku je spoločnosť pre človeka.

Nie korbáč Kantovho kategorického imperatívu alebo iné korbáče potrebuje človek, ale právo duchovného samourčenia. A jedine ono v spojení s vypesťovaným zmyslom pre povinnosť zaručí možnosť vytvorenia osobnosti nového Erópana, človeka.

To je pre ľudskú spoločnosť významnejšie než technické zdokonalenie leteckých strojov z 800 na 1.000 kilometrovú rýchlosť. – A najlepšia cesta v tomto smere je ujasniť si európsky cieľ. Prvý krok v tomto poznaní je pokorné: mea culpa. (Pavol Strauss: Všetko je rovnako blízke i ďaleké, rok 1947)

Dvoje osemdesiatin - v jednom „osmičkovom“ roku – dvoch vzácných priateľov MUDr. Pavla Straussa

Viliam Turčány (24. 2. 1928)

Večer u Felixovcov

*A tu, hľa, ako Lukáš o tom píše,
že Kristus dvom sa na ich ceste zjaví
hneď, ako vyjde z hrobnej svojej skrýše,*

*tak za nami, keď na ležiace davy
sa dívame, tieň dáky vzadu chváta
nevidený, až kým sa neprivrávi:*

*„Kiež Boh vám pokoj udelí, ó, bratia!“
(Dante Alighieri, Očistec XXI, v. 7-13)*

Očistcom idú Vergilius s Dantom
ako tí dvaja, ku ktorým sa Pán
pridá, a oni nevediac, že Tamten

je Učiteľ, mu v žiali dokorán
otvoria srdcia, v ktorých pre smrť Pána
ničoho nieto okrem samých rán.

Až nad chlebom, keď láme ho a skláňa
sa s chlebom k nim, keď stráca Ho ich zrak,
precítia slasť i pravdu zmŕtvychvstania.

Tak očistcom šiel s Maronom i žiak
jeho, čo nás si k Felixovcom zvolal
a očistcom i nám dal kráčať tak,

že nik z nás jeho zvesti neodolal:
dal nám i chlieb – a keď nás trápil smäd,
on živej vody vždycky dušiam dolial

a kde sa zdalo, že už cesty niet,
on sa nám v mene Toho stával cestou,
ktorý nás k Raju vedie z večných bied

a udelí nám pokoj miesto trestov.
Tak ideme s Ním ďalej do Emauz:
tak syti nás i ďalej blahozvestou

ako v ten večer s tebou, Paľko Strauss.

Bratislava 10. novembra 1992

Tvár Ponitria

(Pamiatke MUDr. PAVLA STRAUSSA)

V DUCHU VŽDY STÚPAL na končiare
krajiny skalnej, ktorá mu
vystupovala do rámu
ňou zjasňovanej krásnej tváre.

A hoc – kým duch sa dvíha v čare –
nám telo búrky dochrámu,
s ním vodilo nás do chrámu
vždy DESATORO priamočiare.

SKALPEL – a PERO pri KLAVÍRI –
z tých skál mu pel i dal mu spev
spevňujúci a čiročírý.

A ten sa šíri, šíri, šíri.
Tri jeho Múzy, jeho lýry
vždy šíria krásu tajomstiev.

TY, JEHO PRIATEĽ – kto ním nie je,
ak nechce rásť, priam nádor zhúb? –
i ty tri lýry v sebe snúb,
nech vykroja hnis beznádeje!

Nech čistý lúč sa z teba leje
do tvrdých hrúd i do chalúp
a Boha chváľ i Nitru lúb,
z nej spevňujúci spev nám znej!

Urážajú ťa, milá mitra,
i zlaté ústa pod tebou
i ľud i kraj s ich velebou?

Ty Boha ber si za arbitra,
nech vždy – i v dobe pohrebov –
s tebou je Boh i milá Nitra!

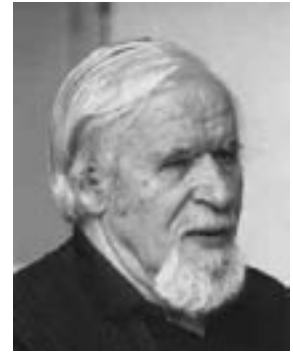
TRI TVOJE MÚZY – ony tri
a Desatoro na dvojskale –
i dnes ťa vedú v milé diale
po čarokrásnom Ponitri.

A čo by aký prechytrý
zloduch ťa zvädzal na ošiale,
tých múdrych Múz ty drž sa stále
a z mysle zákon nevytri!

Hoc aj svet myslí na sanitru
a výbuchy sa množiť dal
- a kým i tichý skrytý žiaľ

pre urážanú milú mitru
mi trúchliť v srdci neprestal –
Nitru vždy lúb a Boha chváľ!

Prievidza-Bratislava 7.6. – 12.6. 1994

Milan Rúfus (10. 12. 1928)

Rekviem za Pavla Straussa a za nás

Budeme vyvolaní po mene
a bude nás tam veľa.
Poodkladáme krídla zlomené
ku nohám Stvoriteľa.

A bude Mu chcieť každý predložiť
to svoje malé sólo.
To nasnívané, čo len chcelo byť,
i to, čo ozaj bolo.

„Stvoril som svet“ – vstúpi nám do reči
Boh – „nie tak, aby slúžil
naplňovaniu túžob človečích.
No aby človek túžil.

Ak pridával som ohňa do rany,
nebol som vo vás krutý.
Šťastie je v jeho dosahovaní,
nie v jeho dosiahnutí.

Až rozspieva sa, svetu dokorán,
prihlasno vaša duša,
napomeňte ju ticho, že jej Pán
aj šťastím vás len skúša.

Dar života. Kto z neho vezme diel,
raz mi ho musí vrátiť.
A ostane mu nie čo nevedel,
ale čo vedel stratiť.

Zlomené krídla? Práve zlomené
sú žehnávané Bohom.“
Budeme vyvolaní po mene.
A bude nás tam mnoho.

Nuž otvor, hĺbka, svoje priestory
pre nový diamant v hrude.
Nie po prvý raz nemý – hovorí.
A dlho ešte bude.

3. júna 1994

„Sú vzácne duše, ktoré sú nám pridelené. Stretáme sa s nimi spolu po kadejakých okľukách a náhodách. Sú s nami spiate, ako spojené nádoby. Aj keby sme ich chceli odsunúť a oni nás, vždy sú tu. Pri týchto spojeniach panujú nepreskúmané zákony atraktivity a spolupatričnosti. Neviditeľné závislosti a synchronizácia vnútorných oblastí. Od pocitu telesnej i duševnej zodpovednosti až po neviditeľné obetovanie, začlňovanie žičlivostou, až po modlitbu. A tak svet rastie vždy len láskou. Preto toľko vražd a iného zla vyšlo naprázdno.“ (Pavol Strauss, Odvrátený hlas, s. 34)

...Dobrý a láskavý duchovný vietor zavial z tej Vašej oravskej posiedky. A to hrejivé je, že sme vždy i neprítomní prítomní. I Milanov duch je medzi nami. Láska je to duchovné pojivo nášho spoločenstva a atmosféra poézie nás preniká. A tak vieme a cítime, že patríme spolu. A aj Milan a Mašenka a aj podobné duše minulosti sú nám tak blízke a žijú vedľa nás ako Werfel, Rilke, Holan, Březina a Halas, aj Smrek a Novomeský, aj Kostra, Beniák a Silan, aj Pasternak a Cvetajevová.

Ved' nič a nik sa nestratí. V tomto svete, ktorý je plný významu, v tomto svete, ktorý je obraz hlbších svetov a odraz z týchto obrazov, sa treba priblížiť, kým žijeme, s nesmiernou pietou k všetkému, čo žilo a žije. Ale nakoľko všetko žije, nesmieme vyjsť z úžasu a z obdivu z všetkých prejavov objavnosti.

Áno, myšlienka je večná a každé jej mihnutie treba zaregistrovať. Ved' sa v tolkých oblastiach obdivuhodne manifestuje, v nových obmenách vyviera a svet komplexifikuje. Každý človek, ale i každý národ žije vlastne z nezabúdania.

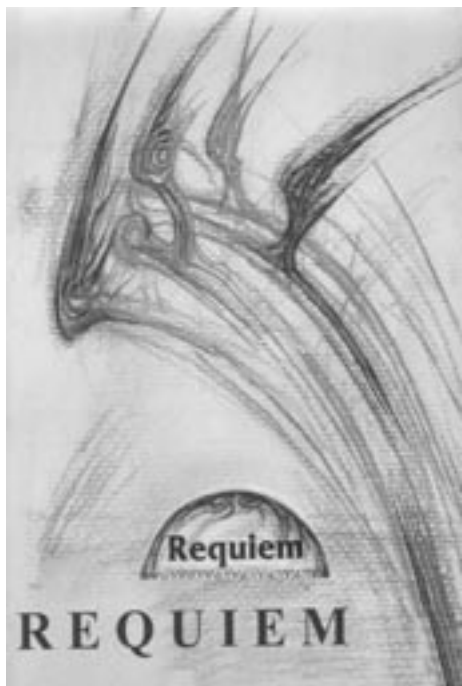
A tak žijeme vedľa Vás i s Vami s živou minulosťou...

(Pavol Strauss v liste J. Rybákovi z 12. 3. 1988)

Lubomír Raši: Requiem

CD na liturgické latinské texty

V závere je zhudobnená báseň Requiem za Pavla Straussa a za nás.

Pavol Országh Hviezdoslav

...Tak jedno za druhým, hľa, rodili slovenské matky znamenitých synov: hotových navliecť jarmo národné si hladkú na šiju a maninou, cez potivenstvá sveta, napriek tlaku ominavému, k cieľu teružiť ohromný jeho náklad napätými do pretrhnutia svalov pobočky a vlákny všetkých síl; **ho každým duše dýchnutím podniesť; z miesta na miesto ho pomknúť každým srdca pohnutím...**

Toť, povinností naplnených jasný, nezmenný úplnok, čo presvieti i najčernejšiu polnoc nástrah – Toť, vysoké samožertvy hranice, plápolajúce z mrákok nenávisťi jak zore spasenia –

A tu si každý práve pri takejto príležitosti predlož otázku: Nač som sa zrodil, v reťaz národa poč vplynul ohnivom, či márnou ničkou mu počet zveladiť - ? Keď snietkou som tiež jeho stromu, či prinášam aj v povestne dobrom ovocí mu osoh?

a či si iba tyjem z jeho miazg, výhonok-zlodej? leda prázdny kvetom do očí blusknem svetu, zašuštím mu v sluch novej listvy riasou nádhernou - s vškákmi vetry kolíšem sa v lieni a tleskam-plieskam – v slnci s múšaty si halaškujem, toniem v rozkoši - ? abo som ogrman, ba jablko, no červavé?...

Bo beda národu,

čo zo dňa na deň žije v jeho údoch: bez vzozierania k budúcnosti horám, k tým sfingám záhad v hmlistých obrysoch; bez naslúchania nových bublotu dób, prúdiacich sa v dialach z vysokých brál všeludských snáh; **vôbec bez zmyslu pre jasno pravdy, dobra mohutnosť, pre dôstojenstvo krásy** – Je on žobrák u cesty sveta, príživujúci sa na náhody biednej almužne; len nad ním zaplakať a – ponechať ho osudu aký vyvolal si sám...

(Na storočnú pamiatku narodenia Daniela Licharda, Jonáša Záborského a Sama Chalupku)

(Úryvky)

Vzájomné zrkadlenie Rúfus – Strauss

(Záznamy zo zápisníka)

„Slovensko je preto Slovenskom, že má Rúfusa.“ „Rúfusove rozprávky sú múdrejšie ako mnohá filozofia.“

(Pavol Strauss)

(14. júl 05)

My sústreďujeme celú pozornosť na zmienku o kresťanstve v ústave EÚ – ale veď Pavol Strauss hovorí čosi iné: ak sa toto spoločenstvo nebude budovať na kresťanských základoch, skôr či neskôr sa rozpadne. A o akých kresťanských základoch možno hovoriť tam, kde sa konštatuje úpadok kresťanstva, kde sa tvorí novopohanský svet? – Ak budeme teda kresťansky dôslední, nijaké ilúzie si o budúcnosti EÚ nemôžeme robiť.

...Na stole mám Rúfusa (Báseň a čas), skúsím, čo mi náhodne pred cestou ponúkne – a on priamo VDRÚZI do mojich ranných myšlienok, keď napíše:

Všetko tu bolo už

Splnený sen.
A to je čo?
Daj pokoj, nebuď slová.

Na viac to nemalo,
len staré zopakovať.

Nerovnosť človečia
jak osa na plást medu
sadla si po čase
aj u nás ku obedu.

Široko, ďaleko,
až kamsi k svetastredu,
počuť ju, ako nahlas pritom mliaska.

Všetko tu bolo už.
Všecičko, len nie láska.

Úmysly robustné,
prchavé seabklamy.
Všetko tu bolo už,
nič nové pod hviezdami.

A dokiaľ sa tam nezjaví,
tu, v kruhu nečlovečom,
staré sa bude z dialavy
navracat k nám.

A pozdraví
raz hladom a raz mečom.

(2. jún 06)

Pri spomienke na Rúfusuovu fotografiu vo Famílii B. Mrákovkej sa mi zažiadalo, že by sa týždeň pred voľbami na všetkých obrovských billboardoch zjavila táto fotografia – a pod ňou nápis:

Vy, čo idete k voľbám i čo budete volení, pamätajte, že vás si dávno Pán Boh vyvolil, keď vám dal takýchto duchov!

A my ešte vyčítame národu, že sa stavia k voľbám chrbtom! Národ – nech je ako nevedomy! – inštinktívne dobre cíti, aká je to človeka nedôstojná hra – a odmieta ju.

(9. jún 06)

Pri čítaní Rúfusovej básne „Vek rozumu“ som si hneď spomenul na Straussove slová z Človeka pre nikoho: „...Kresťanstvo bolo nositeľom pravdy a vybuďovalo kultúru, kým bolo v sebe jednotné. Poloprávd je mnoho. Pravda je len jedna. Keď chceli Krista kúskovať, začali sa sami drobiť. A z odmocneného Krista je k umocnenému diablu len skok.“

Zas rozbíjajú monolit.
Už zasa tľú z neho drobné.
Zas premieňajú živé deje
na mŕtve princípy a slová.
Už zas sa kdesi panna chveje,
že sa jej hrubo a tam, kde je
najhlbšia, dotknú neosobné
studené prsty. Zas a znova.
(Neskorý autoportrét)

(15. december 94)

Ten osobný Boh („Boh Abraháma...“ - Pascal), o ktorom často uvažujem pri Paľkovi a pri príprave príspevku o kresťanstve, je v takom vzťahu k nášmu „Bohu s odstupom“, ako je Rúfusovo vidieť a veriť - v modlitbe „Básnik, deti a modlitbička“:

A ten, kto videl,
čo spravil so životom?
Rozuzlil jeho zauzlenú nit?
Nie. Lebo vidieť
je iba vedieť o tom,
zatiaľ čo veriť znamená v tom byť.

Áno, to, čomu my hovoríme viera, nie je viera. - Kresťanstvo je hádam v ideále nie spoločnosť veriacich, ale vieru hladačích.

(9. jún 06)

Mám dojem, že keď budem uvažovať o nezrozumiteľnosti Straussovho (najmä básnického!) slova, mohol by som si svietiť na cestu Rúfusovou básňou - **Nezrozumiteľný**

Isteže, poznáte ten starý príbeh,
plný znepokojivých významov,
príbeh symbol.
Ako raz ľudia, príliš vysoko
dvíhajú svoju stavbu k nohám Boha,
stratili schopnosť dorozumieť sa.
Tak básnik,
v horúčkovitej túžbe vysloviť
to, čo je mimo slov a môže byť len mimo
slov,
vie rozpáliť svoj ohňostroj, až sa mu
vymkne z rúk
a vybuchuje sám.
To potom na hladine
pláva do času exotické perie: Ikaros
však leží v mori, jedia ho nemé ryby.
V mori mlčanlivého, ktoré nás presahuje,
a čo je vlastne dobre, že je tak.
(Neskorý autoportrét)

(11. jún 05)

Paľkovo voľné prechádzanie zo sveta „tu“ do sveta „tam“ a naspäť - ako vychyľujúci sa plameň sviečky Ludmily Maceškovej - je nádherne vyjadrené v básni venovanej Vilkovi Turčánymu „Krásny obojživelník“:

Ó, slovo, v tvojom zurčaní
aj spánkom rybky žijú.

Nie raz si Vilko Turčány
zdriemol na sympóziu.

A všetci o tom vedeli.
Ticho sa usmievali,
ako si v nemej nedeli
deň odpočinku chváli.

No keď sa potom vrátil k nim
z priehľadnej snovej skrýše,
tu na nich, ako plachý mím
usmial sa ešte tichšie.

„Všetko, čo o nej neviete,
vie dávno sama báseň:
byť vo svete i nesvete.
V Ariadninom pradiwe
snívané meniť na živé
a živé opäť na sen.“
(Báseň a čas)

Poznámka: Tento Turčányho úsmev obdviuhodne presne znázorňuje Straussov dobrý úsmev, o ktorom sme písali na stránkach Listov PS č. 5, s. 23.

(3. jún 06)

Iste som si už kedysi (veď zbierka je z roku 1992!) vypisoval Rúfusovu „Hodinu rozhodnutia“, ale tak je tu závatne vyjadrené Straussovo „Pán Boh všetky cesty zatarasí a ostane len zvislý smer“, že si to vypíšem ešte raz:

Hodina rozhodnutia

Ubudlo priestoru.
I čas si šepká: udri!
Pritvrdlo to na človekovom nebi.

Už nemá na voľbu.
Už môže byť len múdry
- alebo nebyť.
Sám sebe priťažký,
ustlal si na dilemách.
Chce byť.
Chce byť a biť.
Na múdrosť stále nemá.

A tak len trvá.
V čakaní,
že azda strach to zachráni.
Ani živočích ani bytosť.
Nenaplnená príležitosť.

Trvá a nevidí,
že rafije sa rútia
k hodine rozhodnutia.
(Neskorý autoportrét)

(4. jún 06)

Zvláštne: čo hovorí Rúfus o Bradle pred 16 rokmi („Bradlo 1990“) - žiada sa mi od slova do slova opakovať dnes aj na Paľkovom „bradle“ na nitrianskom cintoríne:

Ten, kto raz niesol za všetkých
na pleciah ľudskú bolesť,
nemôže celkom odísť. Trvá v záвете.
Mierou bytia je miera obete.
A preto je hrob verne tam, kde je.

I rozstriedaný prápor nádeje
je stále prápor.
Svätejší o tie jazvy.
Ak Boh nás jazví, vie, prečo nás jazví.

(2. júl 07)

Raz bude treba uverejniť paralelu: Straussovu úvahu o vernosti tým, čo od nás odišli - a Rúfusovu báseň „Všetko, čo odchádzalo...“ - Tá báseň je vlastne aj o našej vernosti Straussovmu odkazu:

Všetko, čo odchádzalo, hneď som miloval.
Sto tichých pohrebov šlo denne okolo -
stále som skladal z hlavy.
Zdržalo ma to. No nevedel som inak.
Láska k tomu, čo z neho odchádza,
je láskou k bytiu.
Čo na tom, že už neopätovanou?
Nestrachujte sa o prichádzajúcich:
prastarou cestou trafia poslepačky
na tento svet. Však toto...
Odprevaďte to trochu na ceste,
čo nevedie už nikam.

Ach, váhou bytia vyhlbená jamka.
Hovorím: miska na svätenú vodu,
nie plúvátka.
Kratučko sme. No pamäť nevie nakrátko
a hľadá večnosť. Jeseň...

(Neskorý autoportrét)

A Pavol Strauss: „Nechcem, aby na vás zabudli, aby ste vy, mŕtvi, boli svetu takí zbytoční ako mnohí z nás živých! Ved' to, že nás robia zbytočnými, že reflektujú iba na tých, čo žijú a myslia v predpísaných schémach, je živou smrťou mnohým. A mnohí zutekajú radšej do smrti skutočnej. Nie, nech tí dnešní hrobári zajtrajškovedia, že ich zločiny budú hlásať naše večne teplé hroby, ktoré sú pre počty večnosti užitočnejšie ako ich prchavé úspechy a pankhartske slávy.“ (Človek pre nikoho)

„...Keď sme niečo stratili, hovorievame, že sme sa toho vzdali. No najľahšie strácame to, čo sme nikdy nemali. A tak plávame, vlastne nás to unáša, oceánmi tohto storočia váhavých, v trápne skrývanej nádeji, že nás to otrepe o dáky doteraz neobjavený duchovný kontinent.“ (Život je len jeden)

Július Rybák

Mária Spoločníková Moje vyznanie

Vážení čitatelia!

Na výzvu z listu 22. aug. 2007 p. prof. Rybáka napísať o mojom vnímaní slov Dr. Straussa predkladám, možno aj oneskorene, krátke vyznanie o veľkom mysliteľovi a obdiv k tomuto nenapodobiteľnému čitateľovi krásy umenia, pozoruhodnej osobnosti stredoeurópskych dejín.

Pri čítaní jeho riadkov plných nenahraditeľného a pevného presvedčenia, pri prežívaní jeho slov, za ktorými je nevšedná hĺbka iba jeho myšlienkového sveta, som sa uistila, že to, o čom píše, je výsostným potvrdením tých ideí, ktoré vytvorili Európu s jej pretrvávajúcou civilizáciou a jedinečnou kultúrou. Pri pohľade na moju milovanú gotiku mám pocit nezvratného uistenia, že to, čo vzniklo v prúde časov a stojí v dejinách stále rovnako na špičke tvorivých síl umeleckého vývoja, je nielen aktuálne, ale aj – v 20. storočí a na horizonte 21. storočia – nesmierne obohacujúce.

+ + +

Ak sa ponoríme do úvah Pavla Straussa o umení, dôsledne sledujeme beh jeho myšlienok, registrujeme jeho závery, nachádzame ozvenu toho všetkého nielen vo vnímavej a citlivej duši básnika, hudobníka, historika – ale v srdci toho, ktorý obsiahol dimenzie pre nás niekedy až nepochopiteľné, dokonca tajomné. Veď už len povšimnutiahodné vety, v ktorých hovorí konkrétne o umení, sú nielen jasným vyznaním a skalopevným krédom, ale vyjadrením všeobjímajúcej lásky k Tomu, ktorý daroval človeku, ľudstvu, talent, aby spontánne mohol tvoriť pre oslavu Vševládcu, ale i pre vlastnú radosť z vďačnosti srdca. Jeho jasné postoje prinášajú mnohé pozitíva v pozoruhodných situáciách pre aktívne

Mária Spoločníková:
SANCTA ELISABETA CASSOVIENSIS

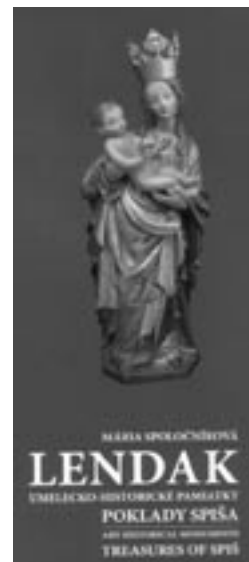
osobnosti, pre stredoeurópske dejiny. Objektívne odkrýval tajomstvá tvorcov a pritom odhaľoval vlastný vnútorný život. Dával k dispozícii úprimnosť pohotových reakcií na evidentné kontakty so všedným dňom, rôzne zážitky sprostredkované poznaním neviditeľných pochodov skutočností, i prienikom v dušiach obyčajného človeka i umelcov. On, sám umelec, vo svojich úžasných prejavoch, či sa to týkalo hudby, poézie, výtvarného umenia i mnohých ďalších odvetví kultúry ducha, s neviazanosťou formálnych zásad prenikol k podstate nielen pravdy dejín, ale aj do súčasného historického diania. O nich sa zmieňoval ako odporca konvencií hlavne v umení. V pohotom a voľnom priebehu vyjadrení nechybil, uvedomoval si do hĺbky poznanie reality života a jej odraz v umení. Súčasná a nie tak dávna umenoveda nie raz obchádza takéto dokázateľné a plodné postoje intelektuálov. Azda aby sa obišla transcendentnosť a nadvláda ducha i tam, kde sa prináša blahodarné ovocie nového, nepreskúmaného materiálu? Transpozície a jej akcenty sú evidentné a pre moju prácu stále aktuálne.

Pri súhrnnom pohľade so zjednotenou skratkou na mnohé výsledky jeho podujatí vo sférach umenia, ktoré nestratili jednotu, sú pre mňa osobne obrovským prameňom zmysluplného angažovania sa vo veciach záväzkov obeť pre to, čo nám história vyprodukovala ideou, umom, myslou, plodnými rukami starých majstrov. Určite alebo práve preto, že kvalita hĺbky ozajstného umenia je neustále zatienená, a estetika začína nemať výsadné postavenie. Mnohí „rádoby“ umelci s originálnymi (?) vlastnými (?) námetmi prispievajú k devalvácii krásy, pocitov nefalšovanej radosťi a aj k likvidovaniu spolupatričnosti

pri uctievaní pravých hodnôt. Negácia odkazov ikonografických hľadísk obohatených o obsahové zložky a estetickú príťažlivosť zapríčiňujú chaos v pohľadoch na pravé umenie, na kultúru v pravom slova zmysle. Veď Pavol Strauss napriek registrovaniu aj takýchto negatívnych pomerov stal sa nasledovniahodnou osobnosťou, aktívnym umelcom, garantom všestrannej kultúrnosti. Dôslednosťou vo svojej pôvodnej tvorbe je v živote Slovenska príkladom, pre mňa zdrojom povzbudenia vo chvíľach neradostných. Vieme, že ťažké chvíle zavše postihli i túto krásnu, poetickú, ale nezlomnú dušu človeka. Kiežby som dokázala pochopiť škálu jeho rozvetveného diela, štruktúru jeho myslenia do dôsledkov a odhaliť aj abstraktné pojmy, ktoré sa ho bytostne dotýkali. Svojbytnosť umelcovej tvorby, ku ktorej sa občas obľúkom vraciam, pri mojom pohľade má v rámci povahy absolútneho umenia výsadné postavenie.

Zamyslenie sa nad Straussovým dielom a záverom pokus o hodnotenie Straussovho umenia nemalo by sa objavovať len na blízkej a domácej pôde, ale i na scéne zahraničia vo väčšom rozsahu. Charakter jeho umenia vyrastal vo vysokohodnotnom etickom prostredí, jeho dielo patrí do závažných kategórií kvality, do prejavov so zaujímavou až magickou konšteláciou. Môže vyvolať diskusiu so záujmami o súdobé umenie, o odkrývanie sveta, ktorý pramení v našich reáliách a poukazuje na fenomén dnešných dní, ktorému chýba jediný cieľ: obsah všeoživujúceho spoločného zážitku s etickým prístupom.

Pri uvedomení si takýchto rozmerov možno neprežívať komplex Straussovho individuálneho zánietenia pre krásu života, hĺbku priestoru, času, transcendentného sveta? Pre jedinečnosť v povahových rysoch všestrannej, pritom pokornej osobnosti, pre vážnosť poslania patrí mu poklona, vďačnosť a úcta. Naša pospolitosť mala by si tieto skutočnosti čím skôr uvedomiť a vykonať všetko, aby neunikol, ako to dejiny dokazujú, opäť svedok z nebadateľného, ale podstatného diania kultúry, a mohli sme s kritickou spokojnosťou prehlásiť, že Straussovo umenie je umením v dejinách človeka.

MARIA SPOLOČNÍKOVÁ
LENDAK
UMELČIA-HISTORICKE PAMÄTKY
POKLADY SPIŠA
ART HISTORICAL MONUMENTS
TREASURES OF SPIŠ

Kresťan kráča za pravdou vpred a vpred...

(K blížiacemu sa dvestému výročiu narodenia Nikolaja Vasilieviča Gogoľa: 1. 4. 1809)

„Zvelebujem Ťa, Otče, Pán neba i Zeme, že si tieto veci skryl pred múdrymi a rozumnými a zjavil si ich maličkým. Áno, Otče, tebe sa tak páčilo.“ (Lk 10, 21)

„Možno že sú naše dni už zrátané. No vždy som hľadal pravdu. Prešiel som cez mnohé „pravdy“, kým som došiel k poznaniu, že tiché a pokorné srdce prevyšuje každý rozum.“ (P. Strauss)

Keďže nás Pavol Strauss naučil veriť, že *náhody sú nutnosti, ktorých úzadie nepoznáme*, budem aj ja považovať za nutnosť, nie za náhodu, čo sa mi po tieto dni prihodilo. Jeden deň som z Kolejákovho rozsiahlejšieho súboru citácií z Pavla Straussa o Pravde pripravil pre naše Listy PS cyklus „O pravde a poznaní“, a na druhý deň, keďže bola práve nedeľa pravoslávnej Paschy, sa mi zažiadalo znova si prečítať Gogoľovu esej „Svetloje voskresenje“, ktorú som kedysi prekladal (porov. Viera a život, 2002, č. 2, s. 160-166). Šiesty zväzok Zbraných spisov Gogoľa sa mi však sám otvoril na jeho úvahe „Christianin idot vperiod“. Stačilo sa do nej trocha začítať, aby mi bolo jasné: Krajšieho, múdrejšieho úvodu k Straussovmu cyklu o Pravde a Poznaní si nemožno predstaviť. - Neodolám preto pokušeniu, aby som ho nepreložil a neponúkol aj našim čitateľom:

N. V. Gogol Kresťan kráča vpred

Priateľu môj, nepovažuj sa za nič viac ako za školáčika a za žiaka. Nenamášľaj si, že si už pristarý na to, aby si sa ešte mal učiť, že tvoje sily už dosiahli skutočnú zrelosť a plnosť a že tvoj charakter a tvoja duša sa už sformovali dokonale a nemôžu byť lepšími. Pre kresťana niet definitívneho náukobehu; kresťan je večne žiakom a žiakom ostane až po hrob. Z hľadiska obvyčajného prirodzeného vývoja dosiahne človek vrchol svojej rozumovej vyspelosti v tridsiatke. Od tridsiatky po štyridsiatku jeho sily ešte ako tak napredujú, ale za touto hranicou už prestáva pohyb vpred a všetko, čo ešte vyprodukuje, nielenže nie je lepšie ako predtým, ale dokonca slabšie a studenšie. Pre kresťana však tento zákon neplatí, a tam, kde sa pre druhých dokonalosť končí, preňho sa iba začína. Aj tí najschopnejší a najnadanejší ľudia, len čo im prejde štyridsiatka, stávajú sa obmedzenými, ustatými a slabými. Preberme rad za radom všetkých filozofov a popredných svetových géniov; najlepším obdobím ich života bol vek úplnej dospelosti, potom ich rozum začal pomaly slabnúť a na starosť sa stávali dokonca detskými. Spomeňme si na Kanta, ktorý ku koncu života stratil úplne pamäť a umrel ako dieťa.

Teraz sa však prenesme k životu svätcov a uvidíme, že ich rozum a duchovné sily rástli úmerne s tým, ako telesne chradli a blížili sa k smrti.

Dokonca aj tí, ktorí neboli prírodou nadelení nejakým vynikajúcim umom a celý život boli považovaní za prostákov a hlupákov – aj tí prekvapovali všetkých múdrosťou svojho slova. Prečo je tomu tak? Zrejme preto, že im bola vždy vlastná tá hnacia sila, ktorá je človeku obvyčajne daná iba v rokoch jeho mladosti, keď vidí pred sebou hrdinské činy, za ktoré nás čaká všeobecný potlesk, a keď sa mu sníva o ružových dialkach, ktoré sú pre mladú dušu také vábne. Akonáhle však pred ním zhasne vidina dialok a hrdinských činov – zhasne aj oná hnacia sila. Pred kresťanom však večne žiaria dialky a večná perspektíva hrdinského nasadenia. Kresťan ako dáky mladík dychtí po životnom zápase, a má s čím zápasiť a kde uplatniť svoje sily, pretože čoraz presvetlenejší pohľad, ktorým skúma svoje vnútro, mu odhaľuje nové a nové nedostatky v sebe samom, s ktorými treba podstupovať nové a nové zápasy. Všetky jeho sily tak nielenže nemôžu opadnúť alebo zoslabnúť, ale neustále sa prebúdzajú; túžba byť lepším a zaslužiť si tak pochvalu na nebesiach mu pridáva také ostrohy, aké ani tomu najväčšiemu ctibažníkovi nemôže dať jeho nenásytná slávybažnosť. To je dôvod, prečo kresťan postupuje dopredu tam, kde ostatní cúvajú, a prečo sa čím ďalej tým viac stáva múdrejším.

Um nie je najvyššou schopnosťou človeka. Jeho poslanie je nanajvyšš policajné: môže iba priviesť do poriadku a usporiadať na svoje miesta to, čo už

máme. Um sám nenapreduje, kým sa v nás nedajú do pohybu iné schopnosti, ktoré ho robia umnejším. Odpútavým čítaním, uvažovaním a neprestajným štúdiom najrozličnejších vedeckých disciplín môžeš donútiť um len čo-to postúpiť dopredu, ba niekedy sa dostaví efekt opačný: tak sa totiž brzdí samostatný vývoj. Od čoho um nepomerne viac závisí, to sú duševné stavy: len čo sa rozhoria vášne, náhle začína konať slepo a hlúpo. Keď sa duša upokojí a vášne pohasnú, um sa aj sám rozjasní a začne postupovať rozumne.

Rozum je bezpochyby najvyššia a s ničím neporovnateľná schopnosť, ale získať ju nemožno ináč iba víťazstvom nad vášňami. Bol daný iba tým ľuďom, ktorí sa nezabudli venovať svojmu vnútornému formovaniu. Avšak ani rozum ešte neumožňuje neustály postup človeka vpred. Jestvuje ešte vyššia schopnosť, ktorej meno je **múdrost**, a tú nám môže dať iba Kristus sám. Túto vlastnosť nikto nedostáva pri narodení, nie je nám prirodzene daná, ale je darom milosti nebies. Ten, kto už má aj rozum, nemôže sa k múdrosti dopracovať ináč, iba dennou a nočnou modlitbou, neustálym vyprosovaním si jej u Boha, dvíhaním svojej duše na úroveň holubičej krotkosti a privedením všetkého vo svojom vnútri k najideálnejšej čistote, aby mohol prijať onú nebeskú návštevníčku, ktorá sa vyhyba príbytkom, kde je duševný svet nie usporiadaný a kde niet vo všetkom úplného súhlasu. Ak ona raz vstúpi do domu, začne sa pre človeka **nebeský život** a pocíti, aká je to nádherná slasť byť žiakom. Od tých čias sa mu všetko stáva učiteľom, celý svet mu je učiteľ; aj ten najnehodnejší z ľudí mu je učiteľom. Z poradenia najprostejšieho človeka získa múdru radu; aj ten najhlúpejší predmet sa obráti k nemu múdrou stránkou a celý vesmír sa mu stane jednou otvorenou knihou poučení. Zo všetkých ľudí bude on najviac čerpať z jej pokladov, lebo najviac bude cítiť, že je jej žiakom. Ak si však aspoň na okamih pripustí, že má už učenia dost, že prestáva byť žiakom a považoval by za urážku, keby ho chcel niekto v niečom poučiť – vtedy sa mu múdrost odníme a on ostane v temnotách ako kráľ Šalamún posledné dni svojho života.

(1846)

Nečakané pokračovanie...

Zošity Zápiskníka mi k dávnejšiemu čítaniu uvedenej Gogolovej eseje ponúkli ešte takéto záznamy:

(10. jún 2005)

So záverom Gogolovej eseje prekvapivo súznie Rúfusova báseň „Medzi zložitým a prostým“ (zbierka Báseň a čas):

Ak zložitému stačí ako na to, prostota musí prosiť zjavenie.

A trpezlivo čakať na svoj sviatok: ak áno – áno. Ak nie – nie.

Urozprávané deti Zeme.

A ticho tajomstva a ticho dialavy.

Pyšní na to, čo všetko vieme, odkázaní sme na to nemé, či samo seba vyjaví.

(úryvok)

(10. apríl 2007)

Dojemná je Gogolova esej „Christianidot v period“. – Pripadá mi to ako oslava Novej Lásky, ktorá vystrieda lásku starú.

Zákon starej (prírodnej) lásky je zákon smrti; ako všetko v prírode, aj ona sa zrodí, vykvitne, dozrie a – zhynie. „Z hladiska obyčajného prirodzeného vývinu dosiahne človek vrchol svojej rozumovej vyspelosti v tridsiatke. Od tridsiatky do štyridsiatky jeho sily ešte ako tak napredujú, ale za touto hranicou už prestáva pohyb vpred a všetko, čo ešte vyprodukuje, nielenže nie je lepšie ako predtým, ale dokonca slabšie a studenšie.“

Celkom ináč je to s tým, komu vládne zákon Novej Lásky: „Pre kresťana však tento zákon neplatí, a tam, kde sa pre druhých dokonalosť končí, preňho sa iba začína. Aj tí najschopnejší a najnadanejší ľudia, len čo im prejde štyridsiatka, stávajú sa obmedzenými, ustátými a slabými... Prenesme sa však k životu svätcov

a uvidíme, že ich rozum a duchovné sily rástli úmerne s tým, ako telesne chradli a blížili sa k smrti.“

Prečo je tomu tak? Preto, lebo „pred kresťanom (teda pred človekom Lásky! – J.R.) žiaria večne dialky a večná perspektíva hrđinského nasadenia.“

Zaujímavé: ako mi ukazuje zošit z apríla 2006, vlašjšiu Velkú noc som tiež prežil s týmito Gogolovými „Izbranými mestami...“

(17. apríl 06 – Velkonočný pondelok)

Taký zázrak nevymyslíš; to môže robiť len Ten, ktorý veje, kade chce... – Včera večer sme pozerali na STV prvý diel filmu o sv. Františkovi – a teraz vidím, že celý ten Gogolov text je nádhernou ódou na sv. Františka, na jeho MÚDROSTĽ!

Ku Gogolovej óde na Múdrost' sv. Františka môžeme pripojiť aj nádhernú súzvučnú ódu Pavla Straussa: „...A tu začína obnova krásy a veleba všetkého. Tu začína obdiv pre takú veľkú, pokojnú a láskavú dušu, akú mal sv. František. Nielen výzorom, aj srdcom sa najviac podobal Kristovi. Všetko vedel konať na oslavu a pokoj Boží. Bol a ostáva vzorom. Všetko ho tešilo a všetko obdivoval, všetko mu bolo blízke: kvety, vtáci a ryby, nebo i skaly, oheň a voda. Vo všetkom obdivoval Božie dielo a Božiu blízkosť. Takto je potrebné svoje vnútro usmerniť.“ (Kolíska dôvery, s. 43-44.)

(29. apríl 08)

Ak by sme chceli skúmať, čo môže spájať také dva vzdialené svety ako Gogol a Strauss, nemuseli by sme ďaleko chodiť: No predsa KONVERZIA!

Veď čo iné sú Gogolove „Ibrannyje mesta iz perepiski s družami“, ak nie Straussov „Človek pre nikoho“!

Julo Rybák

Pavol Strauss

O múdrosti

Životná múdrost': keď si vieš veľké starosti premeniť na malé úsmevy.

Múdrost' trpiacich je láska.

Mnoho vedieť znamená mnoho trpieť.

Múdrost' je nielen v tom, že sa hovoria veci múdre, ale aj nové.

Múdry začína byť človekom, keď mu knižnica nezahatá cestu k prírode.

Vedomosti bez lásky môžu byť škodlivejšie, ako láska bez vedomostí.

Zišli z cesty tí, čo opovrhujú rozumom, ale aj tí, čo ho zbožnili.

Sú ľudia, ktorým je všetko ničím, a druhí, ktorým je nič všetkým.

Múdrym je svet múdry, obmedzeným obmedzený, veselým radostný.

Konám múdro za cenu mnohých hlúpostí.

Medzi hlúpymi najmúdrejší nie je múdry, len uznávaný hlupák.

Moc hlúpych odmocní, a múdrych umocní.

Dobry človek je smutný. Lebo svet nechápe, že dobrota je najväčšia múdrost'.

(Z knihy Usmev nad úsmevom vybral J.R.)

(Reč je o prekonaní krajného empirizmu a krajného idealizmu.)

„Je možné označiť psychologické východisko této krize? Zdá se, že je zakořeněno v psychologii ruského lidu: přesvědčení o tom, že **pravda (istina) je živá, „dýchající“**. Je tedy potřebné vstoupit s ní do dialogu. Pravda je Kristus, věčný a současně žijící konkrétním způsobem mezi námi. On je jediný, kdo může být „Ideou“, Logem veškeré skutečnosti. Kdo ho potkává ve všem, co existuje, má právo být označován jako σοφός, moudrý.“

„Aby mohla být pravda, kterou prožívají jednotlivci, absolutní, – a právě tuto pravdu hledáme – lidské oči musí být osvětleny božským světlem. Lidská pravda je neoddelitelná od božské pravdy, která se v životě zjevuje. To jsme již několikrát řekli: skutečnost je božské tvůrčí „slovo“ obrácené k lidem. Pochopí ho ten, kdo zachytí, co říkají věci v božsko-lidském dialogu.“

(Tomáš Špidlík v knihe: Tomáš Špidlík – Marko I. Rupnik, Nové cesty pastoraální teologie, s. 324; 356.)

Cena Pavla Straussa III. - Nitra 2007

„Od ľudí s veľkým srdcom a obdarených múdrosťou sa máme čo učiť...“

(Z prejavu Prof. RNDr. **Libora Vozára**, CSc., rektora Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre)

Často sa v dobrom prekvapím, vážené dámy a vážení páni, koľko vzácných a múdrych ľudí žije v našej malej krajine. Zároveň sa zháčim, ako málo o niektorých vieme. Ale keď sa spýtate na nejakú tzv. celebritu, ktorá sa zrodila z noci do rána, zväčša po nejakom škandále, vie o nej všetko div nie celé Slovensko.

Žijeme zvláštnu dobu. Nielen rýchlu, ale, žiaľ aj povrchnú. Akoby sme nemali čas na nič. Naháňame sa za materiálmi vecami, a pritom zabúdame na starú známu pravdu, že to, čo sa dá kúpiť, vlastne nemá cenu. Vytráca sa z nás duchovný rozmer a akoby sme sa hanbili za všetko, čo je ľudskej bytosti najprirodzenejšie – za radosť, za skromnosť či za pokoru. Aj láska, spolupatričnosť a porozumenie sú neraz iba prázdne slová, ktorými je priam módnym trendom plytvať. Ale to, čo v skutočnosti cítime, zostáva zamknuté v najtajnejšej trinásťtej komnate. Našťastie jestvujú ľudia, ktorí svoju trinásťku komnatu nechávajú otvorenú a svoje pocity, myšlienky šíria ďalej, aby nás dennodenne presviedčali, že náš život a svet sa skladá z krásnych maličkostí. Takým človekom bol aj humanista a spisovateľ Pavol Strauss a takými sú i laureáti ceny, ktorá je po ňom pomenovaná. A ja som šťastný, že títo ľudia sú nám v mnohom vzorom, ale aj veľkou inšpiráciou pre tých, čo prídu po nás.

„Originálne dielo, ktoré nemá obdobu...“

(Z prejavu Prof. PeaDr. **Zdenky Gadušovej**, CSc., dekanky Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa)

Pavol Strauss má medzi osobnosťami novodobých slovenských dejín svoje miesto, preto som rada, že na tak vážnej univerzite, akou je Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, vznikla celoslovenská Cena Pavla Straussa, ktorá sa odovzdáva významným slovenským intelektuálom.

Pavla Straussa si na filozofickej fakulte pripomíname aj literárnou cenou, ktorá je určená mladým začínajúcim básnikom, prozaikom a esejistom. Ne-

hovoriac, že na budove školy je osadená tabuľa, ktorá všetkým okoloidúcim pripomína, že Pavol Strauss v nej ordinoval takmer štyridsať rokov. Tam za ním chodili vďační pacienti, ale aj ľudia, ktorí potrebovali inú pomoc, duševnú. Denne ošetril okolo stovky ľudí, ktorí trpezlivo čakali, kedy prídu na rad. Pavol Strauss mal zvláštny dar, len čo sa objavil vo dverách, okamžite vedel, ktorý pacient potrebuje pomoc ako prvý. A podľa toho ich volal. Zaujímavé, že ľudia nefrflali, nesťažovali sa, ako majú vo zvyku, ale poslušne čakali. Aj v tom bol Pavol Strauss výnimočný, ako je výnimočná celá jeho tvorba.

Zanechal originálne dielo, ktoré nemá obdobu. Jeho myšlienky aj po rokoch majú silu a nestratili na aktuálnosti, práve naopak, zosilnela ich mravná naliehavosť. Máme sa od neho čo učiť. Majú sa od neho čo učiť naši študenti, ale aj my pedagógovia. Je tak trochu symbolické, že naša fakulta sídli v priestoroch, kde Pavol Strauss denne trávil desať i viac hodín, pretože pre neho pracovná doba neplatila. Ordinoval dovtedy, kým mal pacientov. Sestrička dávno odišla, ale on vo svojej ordinácii ostával. Umelci a intelektuáli vedeli, že za Pavlom Straussom treba prísť neskoro popoludní, keď ujo Paľo, ako ho familiárne volali, mal čas na múdre, povzbudivé slovo.

Neraz mám pocit, keď prechádzam chodbami našej fakulty, akoby tam jeho duch zostal. Chodí so študentmi na prednášky, cvičenia, sedí s nimi v laviciach. Inokedy zase stojí s nami, pedagógmi za katedrou a prednáša. Kiežby nám niekedy našepkal, čo robiť, aby zo študentov boli nielen vzdelaní, ale aj morálne hodnotní ľudia...

Ďakujeme Bohu, že mnohí z nás Pavla Straussa poznali a že nám zanechal také inšpiratívne dielo. Aj keď sa jeho myšlienky zdajú na prvý pohľad ťažké, miestami možno i komplikované, Pavol Strauss je čitateľný a mimoriadne ľudský. Ako málokto rozumel ľuďom, dobre poznal anatómiu človeka, ale aj všetky záhyby jeho duše.

Osobnosť storočia

(Z prejavu Doc. PhDr. **Jozef Leikerta**, PhD. – vedúceho Katedry kulturológie FiF Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre).

Cena Pavla Straussa sa zrodila spontánne a najkrajšie ako mohla. Skromne, ba až s bázňou a úctou k Pavlovi Straussovi, o ktorom sú mnohí presvedčení – a nielen my na Katedre kulturológie

– že bol jedným z najväčších slovenských mysliteľov 20. storočia. Myslím to s plnou vážnosťou. Strauss bol osobnosť, ktorá sa rodí raz za sto rokov. Mimoriadne skromný až pokorný, navyše hlboko veriaci.

Jedno je isté, že Pavol Strauss bol veľký spisovateľ a jeho esejistické dielo sa dá čítať len po kvapkách, aby sme dokázali vnímať a pochopiť celú jeho hĺbku. (...)

Ceny Pavla Straussa, tieto vážne a vážené ocenenia organizujeme bez kapitálu a finančnej podpory štátnych orgánov či samotného Ministerstva kultúry SR, ale s nesmiernou láskou a za podpory niekoľkých jednotlivcov a zopár inštitúcií, ktorí si uvedomujú význam a dôležitosť tohto mimoriadneho ocenenia. Isto aj preto nie je táto cena o peniazoch, ani o bohatej recepcii, ale o ľuďoch, o láske a dobroprajnosti. Predovšetkým o tom, čo nám v dnešnom svete chýba a po čom tak túžime.

Ako predtým hovoril pán rektor i pani dekan, poslaním Ceny Pavla Straussa je oceňovať významné osobnosti Slovenska. Nie sú to obyčajní ľudia, ale ľudia obdarení nesmiernou láskou a obetavosťou. Ľudia navyše pracovití, skromní, vytvárajúci neskutočné hodnoty. Možno aj preto sú všetci takí podobní Pavlovi Straussovi.

Na Cene Pavla Straussa je pekné to, že ju navrhujú študenti a až potom s definitívnou platnosťou komisia zložená z pedagógov, ktorí ich vedú, usmerňujú, ktorí im dávajú sami seba.

Viac razy som sa zamýšľal nad tým, prečo sa Pavol Strauss vo svojej tvorbe tak pravidelne a detailne venoval fenoménu smrti. Pravdepodobne to bolo tým, že ju ako veriaci človek považoval za súčasť života, hľadal v nej nie koniec života, ale pokračovanie, určitý predel, hranicu, čiaru. Čiaru života, ktorú má každý od narodenia vpísanú v dlani, ale predovšetkým v duši. A tak ako človek uvažuje o živote a chce pochopiť jeho princípy, zákonitosti, tak by sa mal usilovať porozumieť aj smrti, lebo aj tá má svoje zákonitosti.

Svoju zákonitosť má aj to, že na našej katedre vznikla Cena Pavla Straussa. Dokonca v tej istej budove, kde kedysi sídlil Okresný výbor Komunistickej strany Slovenska, ktorý dohliadal aj na Pavla Straussa a inštruoval, ako sa má postupovať proti nemu. Nie je to zákonitosť, či Božie riadenie, že práve tu sa zrodila cena, ktorá nesie jeho meno? A nie je zákonitosť, že v budove, kde vyše štyridsať rokov pôsobil ako najobľúbenejší lekár, ale pritom najžiadanejší a najnavštevovanejší, sídli dnes Filozofická fakulta, ktorá cenu udeľuje?

Aj za vás sa pýtam, milí priatelia, kde sú tí, čo Pavlovi Straussovi krivdili, ktorí mu zakazovali vydávať knihy a obmedzovali ho v slobode? A kde sú tí, čo toto všetko riadili, kontrolovali a vymýšľali ďalšie opatrenia? Určite mi dáte za pravdu, vážené dámy, vážení páni, že nikto nikdy po nich nepomenuje žiadnu cenu a tobôž nie takú, akou je Cena Pavla Straussa... Predsa je len na svete spravodlivosť a poctivá práca sa dočká ohodnotenia, aj keď nie hneď a vtedy, kedy by sme to najviac potrebovali.

O nových nositeľoch ceny Pavla Straussa

Prof. MUDr. Róbert Hatala, CSc.

(Z prejavu laudácie na Prof. MUDr. Jaroslava Simana, PhD.)

Vážený pán rektor, vážená pani dekan, vážené dámy, vážení páni, milý pán profesor Siman.

Je pre mňa veľkou ctou a potešením, že môžem pri dnešnej slávnostnej príležitosti odovzdávania ceny Dr. Pavla Straussa za kultúru vzťahu lekára k pacientovi milému pánovi prof. Dr. Jarkovi Simanovi vyjadriť niekoľko úprimných myšlienok.

Dovoľte mi na začiatku zdôrazniť, že udeľovaná cena zvyčajne osobitne významnú, všetko prenikajúcu časť pôsobenia a postojov nášho laureáta. Chcel by som vám ju preto trochu začleniť do celku, do rámca jeho celoživotného účinkovania. Úprimne povedané mám preto predurčený trochu malý priestor. Malý priestor pre veľkú integrálnu lekársku osobnosť akou je pán profesor Siman.

Filozofi majú presné a prísne kritériá **osobnosti** v pravom zmysle slova. V prvom rade je to tvorba. **Osobnosť tvorí.** Tvorí dobro a hodnoty pre všetkých. Osobitne ak ide o lekára. Rozsah i obsah tvorivosti laureáta sú obdivuhodné. Je naším najstarším aktívnym chirurgom. Má nesporné široké chirurgické záber, aký doteraz nemal nikto z nás. Od traumatológie, hrudníkovej, cievnej chirurgie až ku kardiochirurgii. Sám o sebe hovorí, že jeho profesionálny život je naplnený srdcovou chirurgiou. Bol pred takmer 40 rokmi pritom, keď sa na Slovensku rodila. Operoval dospelých, no hlavne operoval – deti. Jeho vynikajúce chirurgické výkony – osobitne keď korigoval chyby matky Prírody – vedeli nadchnúť celé teamy expertov, právom zaujali pozornosť našej spoločnosti, našli ohlas v zahraničí a boli po zásluhy najvyššie oceňované.

Keď hovoríme o tvorivosti, treba osobitne spomenúť veľký záslužný vy-

davateľský čin – reprezentatívne dielo *Princípy chirurgie*, ktorého je profesor Siman priekopníkom, organizátorom, spoluautorom a hlavným editorom.

Veľké činy a výkony osobností sa rodia z bohatých zásob osobných kvalít. Stoja na nepretržitej sebakultivácii profesnej i duchovnej. Profesor Siman má vlastný systém životných hodnôt a vedel mu byť verný aj v časoch neprajných. Uvedomuje si zodpovednosť za vlastné schopnosti, pretože „každý chirurgický výkon je zápas so smrťou“. Nestačí rutina, treba sa prekračovať, hľadať nové výzvy. Pozná limity – etické i biologické – svojej lekárskej profesie. Nadovšetko je majestátny život, človeka, pacienta.

Vo svojich brilantných esejách o medicíne, lekárach, pacientoch – napísaných s pokorou a múdrosťou skúseného lekára – zdôrazňuje: „Chirurgia to nie je len technika, len zručnosť, skúsenosť. To je predovšetkým dlhá úzka strasti- a láskyplná cestička k duši človeka – pacienta, ku vzájomnej dôvere, na ktorej často všetko záleží.“ Lekár – chirurg Jaroslav Siman mal vždy veľkú ambíciu – citujem „aby pacient v jeho očiach vždy videl nádej, že s pomocou Božou bude žiť“. A to je tá vlastnosť a schopnosť prechádzajúca celou osobnosťou nášho vzácného priateľa prof. Simana, za ktorú sa mu dnes po zásluhách udeľuje cena Dr. Pavla Straussa.

Nakoniec dovoľte ešte myšlienku, citát od mysliteľskej osobnosti samotného Dr. Straussa z jeho Modlitby pre lekára: „Lekár je ústrednou postavou v našom živote, zástita nás všetkých. Nikto sa nepriblížil tak podstate bytia ako on.“ A potom Pavol Strauss prosí Pána, aby nám dal lekárov vzdelaných, osvietených vedou, trpezlivých, jemných, súcitných, veriacich – dokonalých. Tolko Dr. Strauss. A mne dnes nezostáva nič iné ako s potešením konštatovať, že naše ľudské prosby Pán niekedy plne vyslyší – ako je to v prípade nášho laureáta.

Profesorovi Jarkovi Simanovi z úprimného srdca blahoželám, ďakujem mu za vzácne priateľstvo a prajem mu zdravie, radosť a ešte veľa slnečných dní.

Ďakujem vám za pozornosť

Prof. MUDr. Jaroslav Siman, PhD.

(Z prejavu laureáta Prof. MUDr. Jaroslava Simana, PhD.)

Dovoľte, aby som vás najprv pozdravil. Keď som počul slová laudácie pána profesora Hatalu a ostatných, ani sa mi nechce veriť, že sa to aspoň trošičku dotýka mňa.

Je to také neviem či nadnesené, ale môžem povedať len to, že som sa snažil, celý život som sa snažil. A ak niečo vyšlo,

tak to bola snaha pomôcť. Viete, človek má vo svojej najhlbšej duši rôzne pocity. Pocity, ktoré sú uložené veľmi, veľmi hlboko a o ktorých vie iba sám. A jeden z týchto pocitov je pocit viery, ktorý je zakorený veľmi hlboko a na to, do akej miery tá viera je alebo nie je, si vie človek odpovedať skutočne len sám.

Druhý pocit, ktorý mi prichádza na rozum, je pocit lásky, ktorý musí byť znova nezištný, plný a naozaj hlboký. Ale ja by som sa nechcel zaoberať dnes týmito dvomi pocitmi, lebo každý ich má v sebe súkromne. Ja by som z týchto všetkých pocitov vytiahol jeden jediný. A to je pocit vďaky.

Neviem, do akej miery budem môcť z tejto trémy, z dojatia a zo všetkého, čo tu odznelo, vyloviť tie správne slová. Neviem, ale chcel by som vyjadriť naozaj hlbokú vďaku všetkým bez rozdielu, ktorí ma vytiahli spod reflektorov operačných lúčov do iného života. Do života ducha, do života kultúrnej tvorby, do života rozdávania, skúsenosti, ktorí ma posvätili. Ja by som to takto nazval, alebo označil menom jedného úžasného filozofa, ktorým je Pavol Strauss, ktorého som osobne poznal, ktorý okrem toho, že robil chirurgiu, rozosieval perly ducha. Dával ich na papier, aby sme my všetci ostatní, ktorí sme jeho nasledovatelia alebo pokračovatelia, mohli tieto perly loviť, aby sme ich mohli používať, aby sme ich mohli študovať, aby sme sa mohli z nich tešiť.

Perly ducha Pavla Straussa sú nena-podobiteľné a ja som nekonečne šťastný, že môžem byť tým, ktorý sa bude hrdiť touto cenou, že sa môžem hrdiť tým, že som nositeľom Ceny Pavla Straussa.

Ale ešte jednu vec by som chcel povedať. To, čo mi jednoducho ešte zostáva. Čo dlhujem. Celý život som robil s ubolenou ľudskou dušou, s uboleným ľudským telom a prežíval som to. Celý život som sa tešil z nádeje spolu s tým pacientom. Celý život som žialil nad prípadnými neúspechmi. Toto ma svojím spôsobom poznačilo; a ak mi časa osudu dožičí, že budem môcť z toho, čo som prežil v živote ako lekár a ako človek – a ak budem vládať, – rád by som po vzore Pavla Straussa urobil niečo podobné, ak to niekto bude čítať.

Chcel by som zakončiť jedným jediným slovom. Slovom, ktorým končia aj rozprávky, zázračným slovom, ktoré otvára duše, a to je slovo ďakujem.

Ďakujem Vám všetkým..

Prof. MUDr. Ivan Hulín, DrSc.

(Z prejavu laudácie na Prof. Petra Michalicu, ArtD.)

...Peter Michalica. Pri vyslovení tohto mena sa nám vynárajú z hĺbky pa-

mäti obrazy, predstavy a možno zaznievajú aj tóny a určite máme pocit niečoho povznášajúceho. Často nám behajú ziomriavky po tele. Prečo? Prečo je to tak? Pokúsim sa povedať niekoľko viet, ktoré však nemôžu byť vyčerpávajúce. Možno iba oživia to, čo máme v pamäti uložené. Povedať niečo iba tak, čo sa pri tejto príležitosti patrí, považujem za nenáležitú. Avšak možnosť predniesť niekoľko viet, ktoré sú iba výberom z obdivuhodného a dotýkajú sa Petra Michalicu, je mi bližšie.

Napísal som si ich ako sedem zastavení:

Zastavenie prvé: *Peter Michalica ako neopakovateľná osobnosť*

To, čo sa spája s husľovým virtuózom, profesorom Petrom Michalicom nie je jednoduché, ani priemerné, a ani to nie je možné vložiť do nejakej šablóny alebo pridať k niečomu, čo je podobné alebo čo by bolo analógiou niečoho. Je to preto, že Peter Michalica je nezvyčajným zjavom a po každej stránke neopakovateľnou, výnimočnou osobnosťou. Peter Michalica je velikán našej súčasnosti, a preto vyslovené vety môžu byť povedané iba zdola a nie zhora. Nemôžu byť vetami hodnotiacimi, ale vetami obdivu. Obdivu k obrovskému a nadrozmernému svetu hudby, ktorý tvorí a ktorý nepretržite dvíha najmä pre povznesenie nášho ducha, našej mysle, aby nás krásou a obdivom nie iba nadchýnal, ale aj nútil byť lepšími.

Jeho svet hudby určite prevyšuje betónové múry výškových stavieb a mrakodrapov kdekol'vek. V nekonečne vesmíru sa ním oživené skladby spájajú so zmyslom našej existencie.

Zastavenie druhé: *Hudba, myslenie, emócie*

V jednom našom rozhovore, ktorý bol aj knižne publikovaný, som povedal, že Peter Michalica dokáže verbálnym úvodom, ale najmä hudbou vyvolať u poslucháčov zvláštny mentálny stav. Áno, hudba samotná je tou skutočnosťou, ktorá vyvoláva emócie, lebo často je aj transformovanou formou emócií skladateľa. Pri interpretácii Petra Michalicu ide aj o neobyčajný zážitok.

Nemyslím si, že je a bolo náhodou to, že všetci nositelia Nobelovej ceny mali a majú mimoriadny vzťah k hudbe. Nie je hudba obrazne povedané notovou osnovou myslenia? Hudba zvyšuje prah vnímania u poslucháčov, ktorý si môžeme až uvedomovať, a nielen to. Podrobné analýzy ukázali, že pri počúvaní hudby sa pozoruje ústup od analytického myslenia. Objavuje sa holistické a intuitívne myslenie. Ale aj eufória, relaxácia alebo celkom zvláštne napätie. Peter Michalica sa pri každej skladbe ponára

do hĺbín ľudskej duše a skladby, aby nič nevypadlo z tejto komplexnosti.

Zastavenie tretie: *Virtuozita a interpretácia*

Začnem otázkou: Potrebujeme Petra Michalicu na to, aby sme počúvali interpretovanú skladbu? Počúvanie dokonale reprodukovanej skladby je príležitosťou pre hlboké ponorenie sa do samotnej skladby. Je príležitosťou pre hľadanie a objavovanie skladateľa a jeho zámeru. Skladba v podaní Petra Michalicu je skladbou nielen s pridaním jeho virtuozity, ale je vždy mimoriadnym zážitkom. Literárne dielo si môžem čítať kedy chcem a ako chcem. Hudobnú skladbu by som aj pri vlastných schopnostiach mohol deformovať, keby som sa nevyrovnal Petrovi Michalicovi. Som hrdý a verím, že som mnou aj celé Slovensko, že máme husľového virtuóza, ktorého obdivuje a ktorému tleska svet.

Zastavenie štvrté: *Dokonalosť a precítenie*

Hudobný skladateľ môže partitúru meniť, trhať na kúsky, upravovať a prepracovávať. Horšie je na tom Peter Michalica. On musí nie iba usporiadať tóny do poradia a rytmu, ako ich pripravil skladateľ, no on musí v prvom rade pochopiť a precítiť zámer, odkaz skladateľa. Priznajme si, že toto je skutočnosť, ktorú cítime pri každej skladbe v podaní Petra Michalicu. On nie je interpret iba v zmysle presného interpretovania tónov, on interpretuje skladbu v jeho podaní, vnímaní a cítení. Preto ho celkom odôvodnene považujem za spolutvorcu každej skladby, ktorú som kedy počul v jeho podaní.

Zastavenie piate: *Rozhľadenosť a vytrvalosť*

Pre pochopenie skladateľovho zámeru musí byť človek široko rozhľadený, veľmi vzdelaný, musí vedieť veľa o čase vzniku skladby, o skladateľovi a o súvislostiach, v ktorých skladba vznikala, ale aj o živote ľudí v súčasnosti. Jeho verbalizované obvody sú jasným dôkazom takého prístupu. Jeho ľudské vlastnosti, jemnocit, ale aj schopnosť anticipovať budúce sú obdivuhodné. Lenže spolu s profesorom Žuchom sme došli k záveru, že všetko by mu bolo nanič, keby sa to nespájalo s húževnatosťou a s trvalým obnovovaním a upevňovaním zvládnutého, myslím každej skladby. Trvale a opakovane.

Zastavenie šieste: *Hudba ako súčasť života*

Hĺbku precítenia každej skladby nie je možné predstierať. Preto si myslím, že osobnosť Petra Michalicu charakterizuje obdivuhodná dôslednosť.

Naše vnímanie nie je výmyslom ani ničím, čo by sme si mohli nahovárať. Ako patofyziológ tvrdím, že medzi činnosťou mozgu a hudbou je evidentný súvis. Ako inak by sme mohli presne určiť, ktorá skladba v nám veľmi vzdialenej, napr. čínskej hudbe, je uspávanou. Alebo ako je to možné, že plod v tele matky môže od 36. týždňa gravidity rozdielne reagovať zmenou svojho pulzu na rozdielne skladby. A na viac si ich aj pamätá. Len čo zaznejú prvé takty, frekvencia jeho srdca sa zníži alebo zvýši. Ospravedlňujem sa za túto somatizáciu hudby, ale používam ju ako argument, že hudba nie je iba pre obdiv, pre zábavu, alebo ako zvuková kulisa burácejúcej súčasnosti. Hudba je oveľa viac. Je tým, čo nás dvíha vyššie k ľudskosti. Hudba oživená jedným nástrojom dovoľuje hlbšie vnímať každý tón a celú skladbu. Peter Michalica to vie a my to vždy cítime.

Zastavenie siedme: *Posolstvo pre budúcnosť*

Verím, že po slovách, ktoré som povedal, nemôže nikto zapochybovať o tom, že Peter Michalica a Pavol Strauss mali a majú spoločný cieľ. Dvíhať myseľ ľudí k povznášajúcim myšlienkam do sveta dobra a ľudskosti. Inokedy potvoria 13. komnatu ľudskej duše.

Žijeme. Žijeme a každý z nás si nesie nielen svoje tajomstvo, ale aj svoj kríž, svoje utrpenie. V takých chvíľach vzácne tóny stvorené Petrom Michalicom, či nevšedne povedané a prednesené slová Pavla Straussa sú v úlohe pomocníka Šimona. Nie na Golgotu, ale do sveta ľudskosti. Zmysel tvorby obidvoch bol a je rovnaký. Odlišujú sa iba formou. Keď sa sústredene počúvame do tónov, do hudby, ktorú oživuje Peter Michalica, keď precítime skrytú hĺbku myšlienok v hudbe alebo v poézii Pavla Straussa, unáša nás pocit vznešenosti a cítime odkaz pre budúcnosť. Najmä teraz, keď si začíname uvedomovať, že predkladané plány ľudskej a človečenskej budúcnosti nie sú dobré, je pre nás hudba nádejou pre inú budúcnosť. Vznešenú, bez zabíjania ľudí ľuďmi, preto si myslím, že je nie iba oslavou, ale našou povinnosťou, aby sme tým, ktorí žijú v nás vieru vo všetko povznášajúce, vyslovili našu podporu aj tak, že prispejeme svojimi myšlienkami a rozhodnutiami k ich uznaniu, k ich oceneniu.

Poznámka:

Improvizované spontánne vystúpenie Prof. Petra Michalicu je na písmo - bez ujmy na obsahu - neprevediteľné. Požiadali sme ho preto, aby nám svoje vzácne myšlienky dal do písanej podoby a uverejníme ich v nasledujúcom čísle Listov PS.

Pri čítaní Pavla Straussa...

Kvety z popola

Prečítala som *Za mostom času*. Tie- to denníkové zápisky sa mi čítali ťažko. Ináč som vnímala **Kvety z popola!** Cítila som sa ako bežný návštevník botanickej záhrady, ktorý si chce za jedno popoludnie prezrieť všetko, čo tam je. Samozrejme je ohúrený množstvom, krásou, veľkosťou alebo miniatúrnymi rozmermi niektorých rastlín. Vníma však len nepatrný zlomok z toho, čo sa tam nachádza. Pritom mu uniká pod- stata – vzájomné vzťahy rastlín, vzťah k prostrediu, podnebiu, pôde a vplyv človeka. Mnoho tam vidí, a ešte viac nevidí. Mnoho vidí, a o chvíľu väčšinu z toho, čo videl, zabudne. Kedy sa mu to videné vynorí z pamäti? A vôbec, vynorí sa niekedy?

Aká je naša pamäť čudná! Niečo sa zachová, niečo odhodí a niečo pocho- vá kdesi v svojej hĺbke, kde to zapadá prachom zabúdania. Len niekedy, ne- vieme ako a prečo, v tom našom pod- zemí zafúka prievan, zvíří prach a čosi zabudnuté sa objaví našim užasnutým očiam. A my obdivujeme: To je nád- herá! Skadiaľ sa to vzalo? Zabudli sme na svoje zážitky z botanickej záhrady, a predsa sa to nestratilo. Je to tam kdesi v nás...

Tak akosi je to aj so Straussovým slovom vo mne. Nerobím si ilúzie o sebe, že z toho, čo som prečítala, si veľa zapamätám. I napriek tomu som mu vďačná, že napísal, o čom rozmýšľal. Aj tým, ktorí jeho slová šíria.

Témy, ktorými sa najviac zaoberá – človek, svet, život a smrť, doba – sú stále aktuálne a presahujú obzor myslenia dnešných ľudí. Vidí ďaleko, z nadhľa- du, a predsa presne. Aký ďalekohľad pritom používa? Ďalekohľad **viery** s objektívom **lásky** k človekovi, svetu, ži- votu, kráse, pravde a slovu. Nedá sa pri čítaní nežasnúť a neobdivovať.

Najviac ma oslovila kapitola *Výlet do náhody*. Niektoré vety sa mi zdali dô- verne známe, napr.:

- *Náhody sú nevyhnutnosti, ktorých pô- vod a úzadie nepoznáme.*
- *Neviditeľný kompas dbá o poriadok v neporiadku.*
- *Náhoda je... moment prekvapenia.*
- *Človek je len málo použitá anténa tisíc- cich impulzov, ktoré idú povedľa.*
- *Náhoda, či nápad je začiatkom vyna-*

liezavosti, a to je často prelom vnútornej zátarasy a stagnácie... je kľúč.

- *Atmosféra ducha je nad všetkým.*
- *Je vždy zhlukom nepoznaných pozitív.*
- *... je schopná oživiť elán života.*
- *Náhoda je dôkazom, že život je otvo- rený systém a vzkriesenie nádeje je vždy možné.*

Kolko „náhod“ sa udialo v živote každého z nás! - Dávam to do úvodzo- viiek, lebo neverím v náhodu. Zhluk toľkých náhod! Napríklad:

Náhodou náš priateľ dostal do rúk knižočku *Zákruty bez ciest*.

Náhodou som ju prečítala ja.

Náhodou po rokoch prišiel do Li- pian za farára straussovec V. Šosták.

Náhodou zvolali na tunajšie gym- názium sympóziu o P. Straussovi.

Náhodou zavolali aj nás.

Náhodou nemal kto napísať o tom článok a dcéra ma o to poprosila.

Náhodou som si myslela, že je to do školského časopisu a spravila som to. Keby som vedela pravdu, tak to od- mietnem.

Náhodou to J. Rybák uverejnil v Listoch PS (asi mal veľa prázdneho miesta).

Náhodou som sa dostala na stret- nutie Spolku PS v Lipt. Mikuláši.

Rátam – tých „náhod“ je rovných 10. Sú to náhody, či „náhody“?

Mnoho vecí nepoznáme, ani ich pozadie a význam. – Mne je ľahšie uve- riť, že za všetkými „náhodami“ môjho života je Boh, ako uveriť v taký uspo- riadaný dlhý rad nevedomých náhod.

Eva Voskárová

Poznámka: O svojom stretnutí so Strauss- ovými Zákrutami bez ciest písala E. Voskárová v Listoch PS-3, str.15; straussovskému sym- póziu v Lipanoch (v máji 2004) bol venovaný blok príspevkov v Listoch PS-2, s. 4-5. (J. R.)

V dotyku s Pavlom Straussom I

...Veľmi pekne Vám ďakujem, že ste mi poslali tie *Záznamy zo zápisní- ka 1982-1983*. Cením si Vašu ochotu a som rada, že aspoň prostredníctvom Vašich dotykov s Pavlom Straussom môžem torzovite spoznávať to, čo som si mnohokrát ani nevedomila.

Konštanty Pavla Straussa – Boh, samota, ticho a hudba - sú mi veľmi

blízke (a taktiež záujem o medicínu a umenie). Týmto sa stal jedným z mo- jich priateľov, lebo ako napísal: „*Pria- telstvo. To nie sú ľudia prilepení na seba. To je princíp vnútorného súladu. To je, i na dialku, dispozícia podobne reagovať. A to je po smrti prebratie štafety vnútor- ných istôt.*“

Je však pre mňa veľkým sklama- ním, že o takúto osobnosť, osobitosť Pavla Straussa nejavia vydavateľstvá veľký či žiaden záujem. Možno by sta- čilo prečítať si čo i len jednu knihu od neho a verím, že by nenechala nikoho ľahostajným. Ale to by sa musel zmeniť prístup ľudí k vyššiemu Bytiu, prístup k ľuďom, ku knihám. Teda citlivosť ducha, lebo: „*Kto sa citlivým duchom a pohľadom priblíži k záhadám sveta, od hmotných daností po vexiláciu vzťahov a myšlienok, pobadá ich menlivosť, ich krehkosť, ich delikátnosť, ich zastupi- telnosť, kde všetko môže mať vzťah ku všetkému*“ (Strauss).

Ako hovorí P. Strauss: „*Každá bu- dúcnosť je metamorfóza túžby.*“ Tak verím, že aspoň táto túžba zakotvená vo viere je tým horčičným zrníčkcom, ktoré vzklíči v pravý čas.

Ovplyvnená Pavlom Straussom, mi začali víriť hlavou takéto myšlienky:

- Tak málo stačí na zvrst svet, keď zá- zrakom je kúsok oblohy, Božie slovo, v geste veta.
- Pozemský čas je len odpoveď na ci- ferníku hodín. Čas prežitý s Bohom, hľadanie na ciferníku života.
- Naš vzťah k Bohu je často ako rieka ukrytá pod vrstvou ľadu a snehu. Len intenzívnym hľadaním a počúvaním možno zachytiť žblnkot Jeho nekoneč- nej Lásky, ktorá roztápa ľady v nás.

K blížiacim sa vianočným sviat- kom Vám na záver prajem, aby najkraj- ším darčekom bolo pre Vás s Kristom sa narodiť, s Ním žiť a Jeho v medzi- ľudských vzťahoch rozdávať.

Kristína Bednárová

PS: Ako poďakovanie Vám posiadam CD s gospelovými piesňami nahranými v našej far- nosti Zákopčie. – Budem sa snažiť myšlienky P. Straussa votkávať všade tam, kde sa bude dať. Najbližšie v našom farskom časopise.

Listy Pavla Straussa Julovi Rybákovi (1990)

Drahý Julko!

I tá malá ručička preskočila už na ciferníku času. Čas naháňa čas, len naše vnútro ostáva ostrovom v tom vlnobití na okraji ničoty.

Duša moja drahá, bratská, akým gestom lásky by som Ti môhol ďakovať, čo si Ty už pre mňa vykonal.

Len čo som došiel po túto bodku, prišiel poštar Tvoje pásmo. Len sa obávam, či to nie je príliš hyperbolické. Tak som si zvykol na ten tichý môj kútik, že som sa asi zapýril.

Ale ak to má byť, nech to je.

Súčasne Ti posielam zvyšok tých zápisov, kútikový komentár k dobe bez hanby a hany, s veľkou vďakou za diabetickú zásielku.

Telefonovali, že chcú urýchliť vydanie prvej knihy.

V láske Tvoj a Váš Paľo
Nitra 2.1.90

+ + +

Drahý Julko!

Musím sa vrátiť k tomu pásmu. V tej forme by to vyvolalo odpor a agresívnu kritiku všetkých. Však my máme mnohých cenných ľudí. A tí by sa cítili urazenými.

Možno, že by stačilo, čo napíše do tej prvej knihy Milan R. A potom ev. zostava z citácií. Skromnosť by tomu viac pasovala. Veď taký fenomén asi nie som. Vlúdna kritika tej knihy by bola účinnejšia.

Na utorok sa mi ohlásil redaktor Medveď, aby sme sa dohodli na definitívnej úprave. Potom to dostane Milan R.

Už mám aj trochu trémy. Veď som sa tak dlho nemôhol ohlásiť. Som a ostávam len taká kútiková postava.

Julko drahý! Prepáč mi tú trochu agresívnu kritiku.

Objímam Ťa bratsky
Paľo
Nitra 6.1.90

+ + +

Drahý Julko!

Vraciam Ti pásmo. Dovolil som si v ňom vynechať niečo, čo sa mi vidí premrštené.

Som Ti za to všetko vďačný, len vari prekompenzovať netreba nič. Tým menej náznaky súcnosti.

Žil som život pridusený a pri tom život vnútornej slobody, saturovaný výdychom ducha.

Perspektíva na prvú knihu je asi začiatok roku 91. No, pre mňa je všetko neskoro. Keby si sa otcnul v Bratislave, bol by som vďačný, keby si sa stretol s redaktorom Medveďom v Slov. spisovateľovi.

Prepáč, že Ťa vždy len zatažujem. Ale som Ti vďačný za prácu o dnešnom Hviezdoslavovi. Ty mi aktualizuješ dnešok vo včerajšku. Ale aj pre iných.

Nech sa len rozbehne ten morálny a kresťanský rozlet nášho národa. Veď na tú

kartu som sadil svoje vnútro. Nechcel som a nechcem nič prekompenzovať. Pokojná myseľ a teplé srdce sa pomástia do jedného života človeka.

V denne vynovenej nádeji Ťa pozdravujem zo svojho ticha.

Tvoj Paľo
Nitra 18.1.90

Dúfam, že to p. Sýkora zakceptuje.

+ + +

Drahý Julko!

Včera došiel odpísaný list toho bystrického profesora, dnes mi Milan Rúfus poslal Tvoje pásmo „November 89“. Za oboje vďaka.

Do toho môjho spoločenského vzduchoprázdná sa razom vsúvajú kadeaké impulzy. Cez Žilkovcov som na obranu Milana R. poslal niečo do LT. Ktovie, či to uverejnia. Teraz sa mordujem s tým tzv. interviem pre LT. Na tom zjazde KDH ma angažovali na máj do televízie. Akosi sa mi to všetko prieči. Milan mi napísal, že sľúbil doslov do knihy. Vám, čo trpíte na nedostatok rokov, musím urobiť pochopiteľným ten nedostatok času.

Pustil som sa do esejí „Nádhera nečakaného“. Uvidím, či sa to dokončí. Bol tu švagor po 40 rokoch, aj vzácny priateľ z Mníchova a vzácny kolega z Baselu, zanietení a podnetní Slováci.

Julko môj drahý, pozdravujem Ťa zo srdca

Tvoj vďačný Paľo
Nitra 20.II.90

+ + +

Drahý Julko!

Žijem v takej pseudočinnosti. Zdá sa, že už končím to, prepytujem, interviem pre LT a teraz pýta Janko Felix tiež takú zbytočnosť pre Smenu. Skúsím mu to urobiť. Ale veď je to všetko neskoro. Žiaľ, odoperovať sa roky nedajú, len naštiklovať.

Keby ma to zvnútra nenaháňalo, zahodil by som pero. Ešte mi chýba Klub seniorov v Spolku spisovateľov. Tam by som sa prihlásil. S Tebou, ruka v ruke už asi nepôjdem k nim.

Ťa Judita Beláková, Tvoja známa, so mnou korešponduje. Je to cenné dievča a nadané. Ďakujem Ti za ňu.

Z Romboídu sa ohlásili Žilkovi, že to bude v čísle 8. Ináč čakám red. Medveďa na posledné posedenie pred tlačou. Len ktovie aké komédie vymyslia. Viem, že to len Havlovi možno urobiť, Melantrich mu vydal knihu za 10 dní. Ako kedysi Jakešove zobraňované spisy a Brežnevove.

Už na žiadne otázky nebudem reagovať. Mne pasuje skôr anonymita a tiché hŕbanie.

V tom Ťa od srdca pozdravujem Paľo
Nitra 11.III.90

+ + +

Drahý Julko!

Posielam Ti rukopis z roku 1948 (Ecce homo – J.R.), ktorý bol uložený v archíve

Matice a požičali mi ho na mesiac.

Lúto mi je, že Ťa tým veľmi zatažujem. No, ale čo mi už zvýši v tej mojej nešikovnosti a nepraktičnosti.

Len či mi to prijímú. Pre mňa je jediné primerané sedieť skrytý v kúte a tu a tam niečo napísať, tak poza búčky.

Taký som bol a tak sa k sebe priznávam. Či to po 40 rokoch ešte pre niekoho niečo znamená?

Uvidíme, k čomu vlastne boli tie dlhé a zabudnuté roky.

Pozdravujem Ťa a objímam a pani Gabiku srdečne pozdravujem

Tvoj Paľo
Nitra 30.III.90

+ + +

Drahý brat môj, Julko!

Krajina v duchovnej oblasti sa začína pretvárať. To panujúce dusno ustúpilo a živšie akcenty dostali priestor. Aj tá už zvyklá technika vidieť len toho, kto bol akceptabilný, sa porušila. Patentné rozumy ustúpili a život dovolil zviditeľniť každého živého. Tak sa musel ukázať taký statočný človek ako Ivan Kadlecík, organista z Pukanca. Aj hlbokú a originálnu prózu som od neho videl. –

Trochu sa obávam, že sa po tých novinách a po tom rozhlase na mňa vrhnú, čo si to dovoľujem. Boli navyknutí, že som taký „tichošlápek“. Ešte je to vo vzduchu, aby čušiaci čušali.

No, dnes volal p. redaktor Medveď, že príde v ten týždeň po Veľkej Noci. Myslím že Milan už má exemplár, pre ten doslov. To je ostatná fáza knihy.

Julko, môj drahý. Všetko je to Tvoje dielo. Ja som už len ďaleká ozvena. Aj Peter Kováčik si ma na niečo chce zaangažovať.

No, teraz neviem, či Ti poslať aj tú „Tesnú bránu“, alebo počkať, kým mi dáš to „Ecce homo“.

Len začínam mať výčitky svedomia, že Ťa tak zatažujem. Pomaly dorastá aj „Nádhera nečakaného“.

Len mi to pripadá ako náš citrón. Má toľko kvetov, ako keby sa chcel lúčiť.

No, ale sviatky krátkého triumfu nenávisť a násilia, ústia do večného triumfu Lásky.

Nech Vás navštívi plnosť veľkonočného optimizmu a pokoja. V láske Váš

Paľo
Nitra 9.IV.90

+ + +

Drahý Julko!

Namiesto toho, že by som Ti urobil dáku radosť, zatažujem Ťa prácou.

Nesmelo, ale využívam Tvoju dobrotu a ochotu a posielam Ti zväzoček mikroesej. Čo sa Ti nebude pozdávať, vyber z toho ako potravu pre kôš. Tie t.zv. básne chceli tie panie z televízie. Nevie, načo im to bude.

Ináč ma ten život vyrušuje. A neraz by som povedal: Nerušte moje kruhy. I v tom mojom živote sa uplatnilo naše staré pore-

kadlo: Raz hojno, inokedy ho..o. Až na to, že sa to hrozne omeškalo, by to nebolo od veci.

Objednali si na zadnú stranu platne s vianočnou tematikou text. Maňke sa to nepáčilo, ale kým mi pomôhla to upraviť, som to odoslal. Má pravdu, práca v záhrade je užitočnejšia. Včera bola schôdzka odbočky Spolku spisovateľov. Navrhli ma, ale už banujem. V pondelok mám na fakulte pohovor. Škoda času. V stredu mám ten článok na lekárskom zjazde v Topolčanoch.

Evička mi napísala, že Janko chce voláky film urobiť. Ten s Milanom, že sa im v Matici popačoval.

Potom príde tá veľká kalamajka so svadbou. Nič si z toho nerob, že som Ti to oznámil. Nech sa Ti ozve Jožko. Ja som nekompetentný – asi v ničom.

Včera mi poslal Milan R. novú knihu. Čo ste mi odpisovali sú ochotní vydať v SSV r. 91.

Veľa rukopisov zobrať Janko Medved. Krížka v Smene chce niečo vydať. Uvidíme.

Už na všetko pristanem. Ale hlavne, že Ťa od srdca pozdravujem

Paľo
Nitra 18.5.90

+ + +

Drahý Julko!

Vždy ma prekvapuješ tým, že sa Ti zdá, že si v starých veciach objavuješ niečo, o čom som nevedel. Pozor, len to nepreceniť. Precenenie vošlo i do občiaskeho života.

Ja tu aj ďalej sedím, dopisujem a mám kadeaké bočné objednávky. Tak som sa musel pustiť do quasi kázne. Dobrý a vzácny náš priateľ, veľký pomocník mnohých životov, doteraz pôsobiaci ako právnik, nám minule rozprával, že bol na primíciách a že ich bude mať tiež a požiadal ma o tú kázeň. Tak som sa škrípavým rozumom do toho dal. Aj ten nemecký článok som dopísal, len si musia po to prísť.

Vcelku mám dojem, že sa veľké svetové ideové vlnobitíe spomaľuje a dúfam v ďalšie bezvetrie i u nás, aby niečo môhlo dozrieť.

V našej literatúre mám dojem, že je živelná nezainteresovanosť na písaní starých. Veď všetko vari nebude len sklerotická grafománia. Pamätajme na Mozartov výrok o tom, že i stará krava má čerstvé hovno.

Ináč sa bojím televízie, aké to bude. Ja už vari nie som na také podniky. No, ale keď sme už pristali, musíme to zhltnúť.

Už začínam byť aj trúfaly. V SSV som prosil, aby mi poslali zmluvu.

Švagar odišiel do Bratislavy, takže cuckanie vína ustalo.

Treba len vydržať a vyčkať, kým sa nám to dovoľuje.

Som šťastný, že si.
Objímam Ťa
Paľo, 11. 7. 90

Drahý Julko!

Priberám sa do písania, aby som oklamal tú Kanikulu. Za mlada som sa s ňou spolčoval, či pri Váhu, či pri mori, alebo pri inej vode. No, začínajú aj s ňou problémy, v Taliansku majú piagu s chaluhami a so žralokmi. Kúpeľní hostia sa umývajú v minerálke, pokiaľ neutiekli. Vo výhode budú asi sovjetské pláže, pokiaľ ich neznepekujú arabi.

Pokoja vo svete nenájdeš, kým sa zas nevráti do ľudských duší. Kedy už prestanú byť rakety a tanky argumentami. Kedy sa zasekne pokryvené slovo, kedy človek začne zas človeku veriť. Veď nikto sa nikomu nezapáči. Každý je obklopený aurou nedôvery, upodozrievania a vzajomného odporu. Každého čo je menej pokryvený považujeme za slabšieho, neschopného. Už neuznávame kritériá pravdy a spravodlivosti, kým sa sami nepochováme do nešťastia okolo nás i do bahna ľudskej a politickej chrapúnosti.

Vážne, osud sveta, i nás samých, je na pokraji možných kritickostí. Je na vážkach, či sa ešte dožijem vyjdenia knihy. Medved mi telefonoval. Je to v tlači, že mi príde povedať kde, žeby som to urýchlil vínom. Som aj vedavý, či si Ferkovi Mikloškovi napísal a či to môže mať efekt. Medvedovi sa popačuje tá biografická kniha, len ich vydavateľstvo zrušilo tú memoárovú sériu. Tak je situácia pre mňa nezmenená.

Kvária ma aj pochybnosti o tom všetkom napísanom. Atomová katastrofa by to všetko šmahom vyriešila.

Celý život som žil v strese, pre situáciu, pre deti, pre rodinu. Celý život som len úhytkom môhol písať, preto sú to len smietky, torzo nad Torzom. Ozaj život človeka pre nikoho, i keď teraz šťastie zažmurkalo na mňa. Som za to vďačný i Tebe, lebo tebe vďačím za všetko. Ešte by som dáko chcel dopísať tú nádheru nečakaného. No, ten fyzický organizmus je tak trochu par terre.

Ale rátam s milosťou Prozreteľnosti.

Dúfam, že sa vrátiš zdravý a že tam nepožičaš o azyl. Lutujem tú bohatú a vývoja schopnú zem. Sú ako ten, čo hľadom umieral nad truhlou so zlatom.

V duchu Ťa už vítam a objímam

Tvoj Paľo
5.8.90

+ + +

Drahý môj Julko!

Rychtujem sa Ti písať, ale mám tu návštevu z Rakúska. Profesorku z konzervatória v Linzi, výbornú klaviristku s 85-ročnou mamičkou. Dve vzácne, duchovne orientované duše.

Vďaka Ti za tie stále kontakty so mnou, ktorý som bol roky a roky v periférii kultúrnej izolácie. Teraz ma boli pozvať do Trnavy na podujatie: Stretnutie s členmi katolíckej moderny.

Bude tam aj Turčány a recitovať budú Kristínová a Gusto Valach.

Aj sa teším, aj sa bojím. Aj z tých pásiem, aj z tej televízie, aj z tých recenzií o knihe, ak nám to všetko nepokazí pán Hu-sejn.

Na šťastie je hlavným režisérom Prozetiteľnosť. V tú dúfajme a nebudeme zahnanbení naveky.

Musel som dať do trnavy verše, staré hriechy.

Teraz ma zas volajú mladí lekári do nemocnice v Nových Zámkoch. Len nech sa nepýtajú na národnostné problémy, lebo ma tam vyduria. Ale som rozhodnutý všetky takéto podniky odriecť. Starý diabetik nech sedí na zadku doma.

Julko môj, ďakujem Ti ešte a ešte a chcel by som dokončiť tú prácičku a potom žiť, aby som žil. Ak to vydržím.

Bratsky Tvoj Paľo
Nitra 4.9.90

+ + +

Drahý Julko!

Spĺňam slúbené, posielam pozvánku. Vcelku sa mi to zdá trochu smiešne. Krájanie ľudí na skupiny. Škatulky v škatulkách. Už som toľko prežil, prežijem vari aj toto.

Tvoj Paľo
Nitra, 7.9.90

+ + +

Drahý Julko!

Posielam Ti koncové dve kapitoly „Nádhery nečakaného“. A neviem či to nie je koniec písania.

Zijem v stálych faktických, či zbytočných problémoch.

Chcem doma čím viac pomáhať a hrať klavír a meditovať.

Však sa Ti ohlásim a zatiaľ Ťa v láske a vďačnosti objať.

Ľúto mi je, že ste sa s Jankom Medvedom nezbližili.

Vždy Tvoj Paľo

Nitra 30.9.90

Budeme Ťa čakať na tú našu mikrooberačku.

+ + +

Drahý Julko!

Ďakujem za najnovšiu zásielku – len aby som ju nezapotrešil ako ten hľadaný text dôvery od nedôveryhodného človeka.

Škúlim ešte ostosvet, ale neprestávam žiť v nádeji. Dúfam, že to škúlenie do tej relácie prejde. Matka Božia ma sprevádzala pri tej ťažkej chorobe v Biskupiciach – pomôže vari aj teraz. Je to tak zariadené, že omrvinky ducha prichádzajú na svet cez oči, ale pomaly sa mi vidí, že by to šlo aj bez očí. Keby som rukopis našiel, by som tak vykrikoval, že by si to počul až v Košiciach. Píšem Ti pomocou rúk našej Zuzanky a objímam Ťa bratsky

Tvoj Paľo
V Nitre, 19.10.1990

Život pod hviezdou

Kniha o jednom ľudskom osude

Prvá polovica dvadsiateho storočia bola v dejinách Slovenska mimoriadne turbulentným obdobím. Bola obdobím zásadných udalostí, ktoré nemohol nikto prehliadnuť, pretože zasiahli do života každého: prvá svetová vojna, s ňou spojený zánik tisícročného uhorského kráľovstva a vznik Česko-Slovenska, na konci tridsiatych rokov vznik prvého slovenského štátu, ktorý ukončil svoju existenciu už po šiestich rokoch, v súvislosti s koncom druhej svetovej vojny, najničivejšieho konfliktu v ľudských dejinách. Dejiny však nie sú len súhrnom historických momentov, politických, ekonomických či vojenských rozhodnutí. Sú predovšetkým naplnené osudmi konkrétnych ľudí. Žilo ich v tomto období na Slovensku milióny: Slováci, Maďari, Nemci, Česi či Židia. Každý z nich prežíval svoj nezameniteľný ľudský príbeh, síce rámcovaný vonkajšími dejinnými činiteľmi, predsa však výsostne individuálny.

Vieme čoraz viac o osudoch slovenských štátnikov, generálov, národohospodárov, sú predmetom záujmu historikov i širšej kultúrnej verejnosti, pri rôznych výročiach aj politikov. Môže však byť niečo zaujímavé na živote mladého jezuitského novica, ktorý neľútostne prerušila násilná smrť vo veku dvadsaťjeden rokov? Má vôbec zmysel sa niečomu takému venovať?

V knihe Život pod hviezdou sa venujem práve takejto osobnosti našich dejín, jezuitskému novicovi Tomášovi Munkovi a jeho rodine. Publikácia je završením dvojročného výskumu tejto témy, ktorej som začal venovať v roku 2006. O Tomášovi Munkovi toho vie naša verejnosť veľmi málo. Ešte menej sú známi jeho rodičia František a Gizela či brat Juraj. Som presvedčený, že nespravodlivo.

František Munk a jeho manželka Gizela Munková boli židia. Zosobášili sa v roku 1924 v Lučenci, svojich dvoch synov však už vychovávali v Bratislave a od roku 1938 v Ružomberku. Pri všetkom historickom nadhľade, ktorý som povinný zachovávať, musím povedať, že to bola mimoriadna rodina. A to nielen preto, že to boli ľudia vzdelaní, inteligentní, kultúrni a hospodársky významní. Predovšetkým to boli ľudia mimoriadne charaktérni, ľudskí a duchovne založení. Pôvodne židia, prešli počas rokov hlbokým prerodom, ktorý ich v roku 1939 priviedol do katolíckej cirkvi a Tomáša Munka o štyri roky neskôr aj medzi múry jezuitského noviciátu v Ružomberku.

Nad akúkoľvek pochybnosť išlo o úprimný prerod. Bol natoľko presvedčivý, že svojou silou dokázal hlboko zapôsobiť aj na ďalšie osobnosti z blízkosti Munkovcov. Pod ich vplyvom vstúpil v roku 1942 do katolíckej cirkvi Pavol Strauss. Je

symbolické, že jeho krstnými rodičmi sa stali František Munk a Gizela Munková. Protizidovské opatrenia počas druhej svetovej vojny zasiahli aj do života Munkovcov. Do roku 1944 ich plne chránila výnimka prezidenta Slovenskej republiky Jozefa Tisu, tá sa však po vojenskej okupácii Slovenska Nemeckom stala bezcennou. V decembri 1944 boli všetci štyria zaistení nemeckou bezpečnosťou, Tomáša Munka vyviekli priamo z budovy noviciátu. Neskôr boli transportovaní do Nemecka. Neprežil ani jeden z nich. František mal päťdesiat rokov, jeho manželka Gizela o päť rokov menej. Jezuitský novic Tomáš Munk bol 21-ročný, jeho mladší brat Jurko mal sotva pätnásť. Krutý osud Munkovcov nesie v sebe dva základné aspekty. Stal sa jednak súčasťou tragédie spojenej s umučením miliónov židovských obyvateľov počas druhej svetovej vojny nacistami. Smrť Munkovcov však rovnako znamenala aj nešťastnú udalosť a traumatizujúcu stratu pre Katolícku cirkev. Pozerať na jedno a nevnímať si druhé by znamenalo nevidieť celú pravdu. Mojou snahou bolo poukázať na príbeh štyroch ľudí, ktorí vo „veľkých dejinách“ azda nezohrali kľúčovú úlohu, ich osud by však napriek tomu určite nemal zostať nepovšimnutý. Pretože Slovensko malo a má svojich hrdinov. A nebolo ich málo. O hrdinstve väčšiny z nich sa často dozvedeli len ich najbližší, alebo úplne zapadli prachom zabudnutia. Preto má zmysel odkrývať ich neznáme osudy.

Ivan A. Petranský

Život pod hviezdou

Ivan A. Petranský

Zavraždili ho nacisti. A hoci Tomáš Munk a jeho rodina nezohrali v dejinách veľkú úlohu, ich život nesmie zostať nepovšimnutý.

Osudy slovenských Židov sú pre dnešnú generáciu historickou neznámou. Na príbehoch jednotlivých hrdinov, ktorí už žiaľ nie sú medzi nami, sa môžeme dozvedieť aspoň malé čriepky skutočností. Mozaika, ktorá vznikne, sa stane ich náhrobným kameňom...

Na úmrtnom liste sa píše, že zomrel zastrelený gestapom v 21. roku svojho mladého života. Jeho ostatky sú pochované na neznámom mieste.

„Stalo sa to, že Tomáš odpadol, pretože boli vysilení, hladní,“ píše sa v knihe. Tieto skutočnosti zaznamenal očitý svedok smrti Tomáša a jeho otca, slovenský Žid Hugo Greiner. „Opadol, a jeho otec mu chcel pomôcť, lebo vedeli, že kto odpadne, toho strieľajú... Tak sa rýchlo zohol a Nemeck oboch zastrelil. I otca, i syna.“

„Po celý čas v lágrí boli vzorom pre všetkých hrdinskej kresťanskej mužnosti,“ opisuje Edmund Peter Bárdoš oboch hrdinov. „Vedeli ako azajstní svätci všetky hrozné úderky koncentračného lágra znášať s odovzdanosťou a trpezlivosťou. ... z hĺbky duše milovali slovenský národ...“

Osud nadaného, tichého a inteligentného chlapca, ktorý sa neprevínal ničím, len pôvodom, je tak veľmi podobný tisícom iných, zabudnutých chlapcov. Rodina Munkovcov, aj keď jej prezident udelil výnimku a nemuseli v prvej vlne transportov opustiť svoj domov, sa predsa nevyhla tomuto smutnému osudu. Rok pred skončením vojny sa museli podrobiť neľudskému zákonu. Napriek všetkému strádaniu a ťažkým podmienkam však boli, a hlavne Tomáš, príkladom pre všetkých utrápených. On i jeho rodina konvertovali na kresťanskú vieru... Tomáš chcel byť kňazom.

„Pamätaj, ktorý za nás na kríži umrel,“ pripomínal otec synovi v ťažkých chvíľach. Táto vetička ich posilňovala až do smrti...

Uvedenú publikáciu si môžete objednať na adrese:
 Vydavateľstvo Michala Vaška,
 Nám. Kráľovnej pokoja 3, 080 01 Prešov
 telefón: 051/771 1407; mobil: 0905 918 564
 e-mail: knihy@vmv.sk

Martin Jančuška

Život pod hviezdou nekončí

18. máj 2008. 18,00 hod. Bratislavský kostol Jezuitov, sviatok Svätej Trojice. Na ľavej strane oltára veľká fotografia jezuitskeho novica Tomáša Munka.

Začína svätá omša a človek, ktorý sa hrá na kresťana, sa prežehnáva v mene Otca, Syna i Ducha Svätého. Tomáš v novickom habite sedí na kopčeku, ruky zložené, s úsmevom skromným, skôr by som povedal hanblivým. Ako keby chcel vyjadriť rozpačitosť, či skôr skromnosť za to veľké, čo mu Boh v nekonečnej milosti cez jeho rodičov podaroval a čo ešte nevie, ale tuší. A možno cez fotografiu ponúkol ten úsmev nám, aby sme sa takmer po 63 rokoch konečne spamätali a začali pátrať po tom, kto vlastne boli Munkovci. Kto bol Tomáš Munk ?

Bože, odpusť nám našu ľahostajnosť, našu pomalosť, náš egoizmus, našu nevšímavosť, naše všetko, čím sa denne zaoberáme a vynechávame či opúšťame to podstatné, Teba.

Máme čoraz menej času, izolujeme sa od svojich spolubratov, už ich ani tak nenazývame, ani netúžime po ich prítomnosti, uzavreli sme sa do zamrežovanej izolácie. Computery sa stali našimi najbližšími, už ani samostatne nemyslíme, len sa dávame viesť názormi a myšlienkami druhých, ktorí nás zámerne okrádajú o to naše ľudské, a teda i Božie.

Tomáš, je to i Tvoja omša. Cítim to i prežívam a hanbím sa. Za seba i za ostatných. Boh do nás vidí, a to je podstatné.

Stalo sa tak na sviatok Trojice Božej. Ty už vieš. Nie je to pre teba tajomstvo. Ty a tvoja rodina bola Betlehemskou hviezdou Ružomberka ktorej púť sa skončila na Ježišovom kríži. Nevie, prečo ma tak vnútorne hlboko zasiahol osud Vašej rodiny. Nevie, prečo sa cítim jej súčasťou. Viem len, že svedectvo, ktoré sa zachovalo v listoch, bude k nám prenikať čoraz hlbšie. Zostane možno tajomstvom, kto to bol, kto prvý a ako oslovil Franza a Gizelu, tvých rodičov, a podal mu správu o Ježišovi Kristovi. Nevie, ani kedy sa to stalo, a kde. Viem len a tuším, že to muselo byť niečo úžasné a silné. Viem, my konvertiti sme iní, ale predsa. Doposiaľ sme nenašli ten spoľahlivý zdroj, ktorý od základu zmenil život Tvojich rodičov. Nestalo sa tak v mierovej a pokojnej dobe. Bola to doba plná úžasných komplikovaných medziľudských vzťahov, nepokojná, vášnivá, doba enormných zvrátov, nenávisť a zloby. Ponúknuť v tej dobe niekomu Evanjelium Ježiša Krista bolo niečím, o čom treba hlboko meditovať.

Je sviatok Najsvätejšej Trojice... Tajomstvo Najsvätejšej Trojice mystickým

spôsobom zasiahlo celú Munkovie rodinu. Stalo sa tak v neuveriteľne krátkom čase. Listy, ktoré si medzi sebou vymieňali Munkovci a MUDr. Pavol Strauss, svedčia o hlbokoj viere všetkých Munkovcov, ktorú odovzdali i Pavlovi a tešili sa z každého jeho krôčika, ktorým sa približoval ku Kristovi. Bola to rodina, o ktorej si dovoľm tvrdiť, že nemala v Ružomberku obdoby.

Teraz sedí Tomáš predou mnou. Zamyslený, skromný, nenápadný. Omša končí.

Biskup Kalata, jeho konškolár, spomína na chvíle v seminári. Mladý nádejný historik Ivan Petranský prezentuje svoju prácu – knihu o Tomášovi Munkovi – Život pod hviezdou. Zozbieral neuveriteľné množstvo materiálov o Munkovie rodine. Svedectvo, ktoré postačí. Krásne dielo, pomník. Svedectvo, ktoré sa odohralo v neuveriteľne krátkom čase. Bolestné svedectvo o láske i utrpení. O ceste pre nás všetkých.

Nedá mi neuvažovať o tom, že naše kresťanstvo je choré. Dostalo sa do slepej uličky zotrvačnosti. Vyrchla z neho oheň. Oheň lásky a radosti. Oheň pokory, skromnosti, úcty pred svätými vecami, úcty pred človekom a životom. Nie. Nie sú nám potrebné nové organizácie, ani vymýšľať si nové spoločenstvá. Potrebujeme pracovať predovšetkým na sebe. Začať od seba. Od svojej rodiny, od našich najbližších. Musíme nájsť dôvod, prečo sa máme denne modliť, prečo máme denne čítať sväté písmo, prečo máme nájsť kňaza, ktorý nás má viesť, ku ktorému sa budeme chodiť spovedať. Musíme zahodiť plienkové kresťanstvo. Evanjelium treba denne čítať, študovať, meditovať nad ním a konfrontovať ho s dennými udalosťami, ktoré každý deň žijem.

Tak to robila Munkovie rodina. To je jediná cesta, ktorá nás môže zachrániť. Nenaťahujeme si iné! Sme na dne! Rútime sa do katastrofy! Státisíce ľudí na tejto zemi nikdy predtým sa neutápali v tak rozprávkovom blahobyte, nedopriali si toľko pohodlia napriek tomu, že milióny doposiaľ žijú v špine, biede, zomierajú na banálne choroby alebo od hladu. Kde sme sa to dostali?! Kam to kráčame?!

Pozorne si prečítajte knihu Ivana Petranského – Život pod hviezdou. Nie preto, ako nám to ťkli do hlavy naši otcovia, aby sa to už nikdy v živote na tejto zemi neopakovalo, ale pre život sám. Ono sa to od skončenia vojny stále opakuje. Ani len Ružomberčania, ktorí sa bezprostredne dotýkali tejto rodiny, nepochopili nič. Nepochopili, že táto rodina svojím každodenným príkladom ich dávno predstihla. Židia, konvertiti, ktorí nám prišli ukázať, ako žiť denne Evan-

gelium. Predsudky. Áno, predsudky nás všetkých, tá tvrdá železná košeľa nám obopína dodnes nielen telo, mozog, ale i srdce, o ktorom si falošne nahovárame, že je kresťanské.

Len konvertita pochopí konvertitu. Súčasná spoločnosť neprijíma, lepšie povedané neraduje sa z jeho konverzie. Ku konvertitom sa spoločnosť správa nedôverčivo, podozrieva ich, neverí im, preveruje ich.

Konvertita je ako vydedenec, emigrant. Pritom všetci apoštoli boli konvertiti. Plienkovými kresťanmi sa stali až ich deti alebo vnuci. Po úpadku prvotného nadšenia, po vyblednutí sily zjavenia mnohí prešli do fázy akejsi zotrvačnosti, opakovania, nútenosti. Vyrchla zápal prvotného ohňa...

Túžim po tom, aby som sa raz dozvedel, čo Munkovcov oslovilo? Deti určite nie. Boli vtedy ešte malé, ale Franza a mamu Gi, ako ju dôverne medzi sebou volali.

Neviem prečo, ale od chvíle, keď som sa o nich dozvedel (a to som nevedel toľko podrobností, ako teraz), táto rodina sa mi stala veľmi blízkou. Blížšou, ako ktokoľvek z mojej rozvetvanej rodiny. Miloval som ich i milujem. Našiel som v nich to, čo som vždy hľadal. Lásku nášho učiteľa Ježiša Krista. S neuveriteľným citom dokázali kráčať so svätými zo dňa na deň a viesť so sebou aj ich vydaté deti. Jurko i Tomáš boli diamanty Ružomberka. Mesta, ktoré pomaly o nich nič nevedelo. A skoro i zabudlo, nebyť Božej prozreteľnosti, ktorá zachovala bohatú korešpondenciu medzi Pavlom Straussom, mikulášskym lekárom, tiež židovským konvertitom, a Munkovcami...

Jezuiti na Slovensku chcú blahorečiť Tomáša Munka, a ja pri všetkej svojej skromnosti vás prosím, prečítajte si všetky listy, ktoré písala mama Gi, Franz Munk, Tomáš i Juraj, Pavol Strauss, a prídete na to, že blahorečiť treba celú rodinu Munkovcov. Sú to poklady, ktoré Slovensku zoslalo samé nebo...

Munkovci si zaslúžia v Ružomberku iste pamätnú tabuľu, ale myslím si, že doba prinesie i čosi viac. Možno chrám, do ktorého raz vstúpia všetci, ktorí veria, že máme len jedného skutočného Otca, Pána Boha, ktorý je, bol i bude na veky vekov. A nebude viac duše na tejto zemi, ktorá nepocíti, že toto je jej skutočný domov v láske, svornosti a pokoji.

Chcem sa touto cestou ešte raz poďakovať Dr. Ivanovi Petranskému, ktorý zvládol túto náročnú úlohu a materiály o Munkovcoch mohli v knižnej podobe uzrieť svetlo sveta.

Vo Viedni, vo sviatok Božieho Tela,
22. mája 2008.

MUDr. Pavol Strauss v Múzeu Janka Kráľa

Pri Múzeu Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši existuje od roku 2003 „**Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa**“, lekára, mysliteľa a spisovateľa, ktorý tridsať rokov svojho života prežil v Straussovskom dome pri starom otcovi z matkinej strany advokátovi Kuxovi. V súčasnosti v dome sídli Múzeum Janka Kráľa a na čelnej stene budovy má aj pamätnú tabuľu, ktorú iniciovali a realizovali práve členovia „Spolku ... spolu s rímsko-katolíckou cirkvou.

MUDr. Pavol Strauss bol vynikajúcim lekárom – chirurgom, spisovateľom a mysliteľom, ktorý celý život venoval pomoci chorým. Vyštudoval mikulášske Gymnázium M.M. Hodžu a v štúdiách pokračoval na univerzitách vo Viedni a v Prahe. Pracoval ako lekárom v Palúdzke a Ružomberku. Na sklonku 2. svetovej vojny ho väznili v zajateckom tábore v Novákoch. Neskôr pracoval ako chirurg v Onkologickom ústave v Bratislave potom ako primár chirurgického oddelenia Nemocnice Milosrdných bratov v Skalici, v rokoch 1956 – 1982 bol lekárom na chirurgickom oddelení v Nitre.

MUDr. Pavol Strauss je jedinečným javom v slovenskej literatúre. Bol vynikajúcim filozofickým esejistom a náboženským spisovateľom a mysliteľom, autorom básní, esejí, meditácií a aforizmov. Pre ideologický tlak proti duchovne orientovanej spisbe žil dlhé roky v ne-dobrovoľnej izolácii, sám sa pokladal za „vyhnanca doma“.

Vďaka neúnavnej snahe členov „Spolku ... Ing. Jozefa Šišilu, PhDr. Ľubomíra Rašiho a ich veľkou pomocou (aj formou privezenia pozostalosti z Nitry) sa do Múzea Janka Kráľa dostala formou daru od jeho syna MUDr. Jozefa Straussa a jeho manželky Zuzany osobná knižnica MUDr. Pavla Straussa o 1129 kusoch a zariadenie pracovnej izby. Pracovníci múzea plánujú vo svojej novej expozícii zakomponovať aj časť týchto artefaktov do stálej expozície z dejín mesta a osobností – rodákov.

Osobná knižnica MUDr. Pavla Straussa je ukážkou jeho širokého záujmu a jazykovej zdatnosti. V nemčine čítal, písal a rozprával rovnako dobre, ako v slovenčine. Nechýbajú knihy v jazyku anglickom, francúzskom, maďarskom, českom, ruskom. Od skvelej zbierky kníh o umení a umelcoch, cez divadelné hry, sériu básnických zbierok rôznych autorov, historickú spisbu z rôznych období, beletriu, slovníky, encyklopédie, bibliografie, biografie po vysoko odborné knihy z lekárstva, hlavne chirurgie v jazyku anglickom, nemeckom, českom, slovenskom. Osobitnú časť jeho skvelej knižnice tvoria diela náboženského charakteru – sú to biblia, diela z dogmatiky, christológie, praktickej teológie, rozjímania, romány v náboženskom duchu, duchovné piesne, spevníky, náboženská hudba, kázne a ďalšie. Tieto diela sú tiež v slovenčine, češtine, nemčine, francúzštine, angličtine.

Knihy pracovníci odborne spracovávajú, časť použijú pri tvorbe pracovne MUDr. Pavla Straussa, časť uložia do depozitov.

Mgr. Anna Šmelková, MJK

Małgorzata Dambek

ON

Pavlovi Straussovi

Za mostom času
len tesná brána...
to cesta na samý koniec bólu
a na úplnom konci stojí

On

Kríž

On

Ecce homo
Človek pre nikoho...

Usiluješ sa kráčať
a to sú len slová z noci
monotónne plynúce
ako neodoslané listy...
Listy sebe
...márna mozaika nádeje...
nádeje pre spásu
teda kričíš
rekviem za živých.
To všetko
a okolo sú len
kvety z popola.

Z ohlasov na Listy PS

„... Tento raz v prestávke medzi diplomovými a bakalárskymi prácami (...) som si batériu nabila Vašimi Listami a odpoviem prv, než sa mi opäť vyprázdni, nemôžem čakať.“

Hoci ste v sprievodnom liste (k Listom PS-8 – J.R.) napísali, že Vás číslo „odpuďuje“, pravdu ste mali v tom, že ma iste poteší. Áno, potešilo ma, je veľmi hodnotné a samo vyžaruje duchovnú energiu. Zaujalo ma v ňom toľko poznatkov, že sa o všetkých isteže nemôžem zmieniť, ale predsa, hádam najväčšmi, možno práve pre tie diplomové práce, ma upútalo Prvé stretnutie -Moja cesta k Pavlovi Straussovi Małgorzaty Dambekovej: aj pre jej úprimné, priam radostné vyznajenie o strastiach a potom radostiach z tejto

cesty – a zároveň som si uvedomila našu vlastnú zodovednosť voči študentom – aké dôležité môže byť naše naštartovanie na ich cestu. A samozrejme – veľmi ma potešilo zistenie, že osobnosť Pavla Straussa má v Poľsku taký vysoký kredit, i keď iba u jednotlivca, ale zrejme je nie zase taký osamelý v jeho poznaní, že opäť zase môžeme konštatovať niečo na tému, že nikto nie je doma prorokom. Ale zase vzhľadom na ďalšie príspevky musím mienku zmeniť, nie je to tak, jeho dielo je stále známejšie aj doma – úprimne povediac – najmä Vašou životnou zásluhou, Vaším osobným zaujatím a zanietím - na spôsob: „Viem, komu som uveril!“ (...)

(Z listu Evy Fordinálovej z 23. 4. 2008)

3. jún 2008

Jozef Leikert

Ako vznikla Cena Pavla Straussa/II

(Pokračovanie; začiatok pozri Listy PS 8, str 20-23)

Dňa 4. decembra 2006 sa v Divadle Andreja Bagara v Nitre uskutočnilo druhé ocenenie významných umelcov za trvalý prínos do oblasti kultúry Cenami Pavla Straussa. Podujatie moderovali bratislavskí herci Mária Dacejová-Schlosserová a Alfréd Swan, ktorí v úvode pripomenuli hlavného iniciátora cien – Katedru kulturológie FF UKF – a garantov – Filozofickú fakultu UKF a Univerzitu Konštantína Filozofa v Nitre. Zároveň spomenuli, že „v budove, kde sídli nitrianska filozofická fakulta, Pavol Strauss pracoval ako radový lekár vyše dvadsať rokov. Aj keď bol uznávaným odborníkom s bohatou praxou, stále bol odstrkovaný na vedľajšiu koľaj. O to viac za ním chodili bežní ľudia, umelci, ale aj intelektuáli a chodba pred jeho ordináciou bola vždy plná. Vtedy nikto nepredpokladal, že práve v tých priestoroch bude sídliť vysoká škola s odborními jemu takými blízkymi a milými“.

Hlavný príhovor predniesla dekanica Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre **prof. PaedDr. Zdenka Gadušová, CSc.**, ktorá sa prihovarila prítomným Straussovým citátom: „*Všetko je obdivuhodné, i deň, i noc, i dážď, i slnko. Treba byť vďačným za každý pohyb rúk i nôh, za vytrvalosť nášho srdca, za to, že*

vidíme a že vnímame. A i keď nám veľa chýba na zdraví, na ochote, na obetavosti, ešte stále je toľko hodnôt. Sami sme ničím. V rytme sveta, v pocite šťastia, i keď len na chvíľu, ako jeho bunka, sme všetkým. Svet v nás a my vo svete.“

Potom pokračovala: „Keď sme sa tu pred rokom stretli, bol to pre mňa malý sviatok. Mala som radosť, že sme si v zhone, ktorý nás obklopuje, našli čas na ocenenie významných osobností Slovenska z oblasti kultúry. A to nie cenou hocijakou, ale cenou vzácného človeka, ktorý sa svojou tvorbou a najmä životom natrvalo zapísal do kultúrnej kroniky Slovenska. Bola to však i jedinečná príležitosť na tiché zamyslenie sa nad tým, čo má v živote človeka skutočnú hodnotu. Nad bohatstvom, ktoré sa nedá nikde na svete kúpiť za žiadne peniaze. Nad obyčajnými, ale o to vzácnejšími ľudskými vlastnosťami. A kto iný, ak nie Pavol Strauss, nám na takejto ceste pozorovania či poznania najlepšie otvorí oči?“

V ďalšej časti spomenula, že študenti a pedagógovia školy denne prechádzajú okolo pamätnej tabule na budove filozofickej fakulty, ktorá pripomína, že tu pracoval chirurg, spisovateľ a humanista MUDr. Pavol Strauss. „Priznám sa, že som si za posledný rok na neho spomenula trochu častejšie. A niekedy som si v duchu želala, aby boli múry fakultnej budovy nasiaknuté ešte väčšími jeho láskavosťou a dobrosrdečnosťou. Aby sme boli k sebe lepší, pozornejší a vnímavejší. Veď keby to tak bolo, bol by život – i ten všedný – zaiste oveľa krajší a príjemnejší. Nie neraz som si želala i to, aby sme my pedagógovia dokázali okrem vedomostí dávať našim študentom aj čosi viac. Aby sme ich učili nielen múdram a citlivým slovom, ale i príkladom. Podobne ako doktor Strauss liečil svojich pacientov, keď im bol lekárom tela i duše. A svojím poslanstvom nás všetkých napokon lieči dodnes – učí nás poznávať život, hľadať si miesto v ňom, posilňuje nás vo vôli, v činoch, vo viere i v láske. Učí nás pozorovať samých seba. Lebo ako sám hovorí: ‘Sami sme ničím. V rytme sveta, v pocite šťastia, i keď len na chvíľu, ako jeho bunka, sme všetkým...’“

Aj pri druhom odovzdávaní cien Pavla Straussa som vystúpil v mene hlavného organizátora – Kulturologickej spoločnosti.

„Slovensko vždy bolo a aj dnes je bohaté na osobnosti. Nie na tie terajšie celebrity, ktoré rastú ako huby po daždi, ale na osobnosti v pravom slova zmysle. Či si to priznáme, alebo nie, kdesi sa v ostatnom čase stala chyba – a poriadne veľká: Skutočne hodnotným a múdram ľuďom sa nevenuje taká pozornosť, ako by si zaslúžili, a tým sa uvoľňuje priestor rôznym pseudoosobnostiam, ktoré pomaly, ale isto zaplavujú Slovensko. Poslaním Ceny Pavla Straussa je vyzdvihovať skutočné osobnosti, oceňovať ich fortieľ, um a dlhoročné úsilie.“(...)

„Pavol Strauss bol vzácný človek, mimoriadna osobnosť. Nitra, Slovensko, nakoniec i celá Európa môžu byť na neho hrdí. Hrdí sme aj my, slovenskí spisovatelia, že sme mali takého kolegu. Napokon hrdí sú aj pedagógovia a študenti, nielen katedry kulturológie, ale aj filozofickej fakulty a Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, ktorí sa rozhodli každoročne pripomínať ľudské poslanstvo MUDr. Pavla Straussa cenou nesúcou jeho meno,“ pokračoval som v príhovore.

„Rozhodne to nebola trúfalosť, ako hovorili niektorí, ktorí tvrdili, že rúbeme príliš vysoko, keď udeľujeme celoslovenské ceny určené najväčším kultúrnym a umeleckým osobnostiam. Naše ambície sú správne, to napokon potvrdilo už vlnajšie odovzdávanie cien. A sme radi, že aj tohtoročné podujatie prerastá hranice katedry, fakulty, univerzity, ba i mesta a kraja, pretože Ceny Pavla Straussa majú širší záber. Navyše sú pripravované s nesmiernou láskou a obetavosťou – a to je tá najväčšia devíza. Veď Pavol Strauss kedysi povedal: „*Kde nieta vzájomnej lásky a oddanosti, vysycha aj slnko ako vyschnutý kýpeť stromu. Napriek tomu, že je dostatok kyslíka, dýchať sa nedá. Aj hudba sa len šmýka povrchom citu. Zbytočne je byť, existovať, keď sa život nezačína a nekončí láskou.*“

Pri prvom odovzdávaní cien sa za rodinu Straussovcov prihovaril syn Jozef, teraz nevesta MUDr. Zuzana Straussová, PhD. (Spomienky Z. Straussovej sme uverejnili v Listoch PS 2, str. 15–17 – J. R.).

Na konci sa doktorka Straussová poďakovala všetkým, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom podieľali na zorganizovaní tejto krásnej slávnosti. V mene celej rodiny Straussovej poďakovala oceneným, že prijali nomináciu na Cenu Pavla Straussa.

O Pavlovi Straussovi je známe, že mal veľa priateľov a kamarátov, ktorí sa s ním radi stretávali a ešte radšej chodili k nemu na múdre dišputy, ako hovorieval známy herec Gustáv Valach. Jedným z nich bol aj bývalý herec Krajového divadla v Nitre **Ivan Matulík**. (Jeho krátku spomienku na PS pod názvom „Okno gotickej katedrály“ sme uverejnili v Listoch PS 3 str. 9.)

Moderátorka potom vyhlásila, že laureátom Ceny Pavla Straussa v roku 2006 sa stáva významný slovenský **básnik, esejista a prekladateľ doc. PhDr. Milan Rúfus, CSc.**

Slávnostné laudácie o Milanovi Rúfusovi predniesol známy literárny vedec a kritik **prof. PhDr. Vincent Šabík, CSc.**, ktorý povedal, že ak všeobecne platí, že každé umelecké dielo, ktoré stojí za reč, implikuje otvorený alebo skrytý rozhovor, viac či menej zašifrovaný diskurz o bytostných otázkach ľudského života, potom nájdeme aj moment spájajúci tvorivé úsilie osobností našej kultúry – Pavla Straussa a Milana Rúfusa. „Ak v svetovej poézii pozorujeme čoraz výraznejší odklon od idolov moderny, básnik Milan Rúfus tento

vývin anticipuje už dávnejšie, najneskôr odvtedy, ako sa vzdal pokušení jej šokov a iritácií a báseň chápe ako miesto rozhovoru človeka s bytím, poéziu akceptuje ako vysokú inštanciu, ktorá vedie básnika ako médium, ako prostredníka a tlmočníka pálčivých otázok ľudského údely. Vychádza z fascinácie bytia, zázračnosti života, existencie človeka a kozmu,“ povedal. Podľa neho Rúfus nadväzuje na klasickú, biblicky inšpirovanú poetiku mlčania; spisovateľ má hovoriť iba vtedy, keď vnútorne musí, keď si „nažil“ na báseň, teda v dňoch sviatočných, ako hovoril Ivan Krasko. Aj preto je presvedčený, že slovo chápe a berie Rúfus ako prísny chlieb, ktorý sa nemá rozhadzovať, nemá sa ním plytvať, pretože patrí k nevyhnutnostiam života. Jeho texty sa vyznačujú majstrovstvom, aké dnes už býva zriedkavosťou. Je presvedčený, že staré poetické alchymie sa v nich zlievajú do novej látky a formy, ktorá si udržuje ľahkosť a presnosť výrazu splyvajúcu s tvrdosťou mramoru. Vďaka tomu Rúfus dosahuje lakonickosť, ktorá sústreďuje rozptýlenosť čitateľa a láme jeho ľahostajnosť.

„Básnikovo majstrovstvo pri všetkej formálnej dokonalosti a virtuozite musíme však vidieť najmä v tom, ako jeho báseň artikuluje svoj čas, dobu, ako ju vystihuje a pritom prekračuje, ako sa pritom individuálne nestotožňuje so súkromným, vnútorné neodtrha od vonkajšieho a intímne od univerzálneho. V celom Rúfusovom diele takto môžeme sledovať stopy konfrontácií s historickým pohybom Slovenska, s jeho sociálnymi dejinami a kultúrou, hľadaním identity. Básnik vedie dialóg, často i polemický, so svojou dobou, so súčasníkmi, s vývinom civilizácie, s jej zlyhaniami, s hromadením nevyriešených problémov, s degradáciou človeka na živočích,“ povedal ďalej Šabík. Zamýšľal sa aj nad tým, prečo sa Rúfusove básne a eseje stretávajú od konca 50. rokov minulého storočia s mimoriadnym ohlasom u čitateľov: „Ak dodnes oslovuje čitateľov (i kritikov a prekladateľov), je to akiste aj preto, že čítanie jeho básní podporuje (pretože rešpektuje niečo substanciálne) etickú integritu, nielen estetickú participáciu, ale aj intelektuálnu integritu čitateľa, a to aj v depresiách minulého či súčasného sveta, ponúka energie prekonávajúce odcudzenie sa ľudí navzájom, izolovanosť. Rúfus svojím dielom prispel k zachovaniu spoločnosti spisovateľa s čitateľmi – v tom je azda najvýznamnejší kultúrny prínos tohto básnika.“

Vincent Šabík, ktorý dobre poznal Pavla Straussa a je veľmi blízkym priateľom Milana Rúfusa, tvrdil, že súvislosť medzi Straussom a Rúfusom nie je náhodná ani vonkajšková. „Rúfus sa hlási k duchovnej tradícii, ktorú symbolizuje Nitra, tak ako sa jej kultúrna reprezentácia hlási k dielu obidvoch osobností našej kultúry.“ Takto sa podľa neho „aktualizuje otázka kultúrnych tradícií, bez ktorých niet ani kultúry ako formy historického bytia jednotlivcov a národov, ich identity. Takto aj naše podujatie zapadá do aktuálneho európskeho diskurzu hľadania totožnosti, teda aj seba“.

S Milanom Rúfusom som sa niekoľkokrát rozprával, dokonca som bol za ním s Vincentom Šabíkom aj deň pred slávnostným odovzdávaním cien, aby sme dohodli podrobnosti jeho príchodu do Nitry. Necítil sa najlepšie, ale prisľúbil, že ak sa to len trochu bude dať, príde.

Milan Rúfus nemohol prísť. Poslal do Nitry krátky pozdrav: „*Vážení priatelia, ospravedlňte, prosím, moju vynútenú neúčast na tomto podujatí. Neúčast vynútenú chorobou. Ako poďakovanie za udelenú cenu posielam Vám osobnú spomienku na toho, koho meno tá cena nesie. Bol to výnimočný človek a priateľ. Aj pri tejto príležitosti sa klaniam jeho pamiatke. Želám Vám všetkým pekný večer. Váš Milan Rúfus.*“

Spomienku s veľavravným názvom Ako sa to začínalo a prečo sa skončené stále nekončí prečítal Alfréd Swan. (Rúfusovu spomienku sme uverejnili v Listoch PS 6, str.10.)

Druhým laureátom Ceny Pavla Straussa za rok 2006 sa stal známy operný spevák **Peter Dvorský**, ktorého oslnivá kariéra sa začala v roku 1972 v Slovenskom národnom divadle úlohou Lenského v Čajkovského opere Eugen Onegin. Odvtedy hosťoval na vyše 60 operných scénach celého sveta a istý čas sa zaradovoval medzi takých veľkých tenoristov, ako boli Luciano Pavarotti, José Carreras a Plácido Domingo.

Slávnostné laudácio o Petrovi Dvorskom predniesol klavírny virtuóz a riaditeľ Slovenskej filharmónie v Bratislave **prof. Marián Lapšanský**. Spomenul, že stojí pred neľahkou úlohou opísať neopísateľné, na malej ploche priblížiť veľkosť fenoménu menom Peter Dvorský. „Chcelo by sa mi spomenutí najvýznamnejšie mílniky jeho úžasnej cesty svetom hudby, cesty, ktorú zvykneme nazývať kariérou. Lenže Peter Dvorský nerobil kariéru, on vo svojej veľkosti a veľkej pokore a skromnosti žil pre hudbu, žil v nej a jeho fenomenálne úspechy boli len akýmsi vedľajším produktom speváckej veľkej túžby zmocniť sa celej tej veľkej krásy obsiahnutej v tónoch, zmocniť sa tohto zvláštneho fluida krásna a odovzdať ho ďalej, odovzdať ho ľuďom,“ povedal.

Mariánovi Lapšanskému sa pri tejto príležitosti žiadalo citovať výrok niektorého z klasikov, pretransponovať ho a zasadiť do slávnostného rámca uznanej, uznanlivej a predovšetkým žičlivej atmosféry umenia, ako vnímal slávnostné odovzdávanie Cien Pavla Straussa. Ale ani jeden z citátov sa mu nezdal vhodný na to, aby najspravodlivejšie obsiahol silu, čaro a diapazón osobnosti, ktorá dostávala takú vysokú poctu. „Zvlášť pri príležitosti, akou je táto, dotovanej navyše osobnosťou Pavla Straussa, filozofa a mysliteľa kruhov, ktorých sme sa dotýkali a dotýkame s úctou a bážňou.“

Potom pripomenul slová Petra Dvorského: „Žijeme na jednej planéte. Chcel by som svojím umením prispieť k pokojnému životu na tejto planéte. Odovzdať sa umeniu hudby, umeniu pre človeka...“ A pokračoval: „Človek, umelec, ktorého citujem a ktorý vtesnal svoje životné krédo do týchto niekoľkých skromných viet, hovorí predovšetkým o chcení. Chcenie ako kategória však sama osebe nič neznamená, ak nie je odobrená činom. Čin, ak sa má prejaviť v „planetárnom“ rozmere, musí v sebe niesť aj svoj planetárny odkaz. Ale až odovzdanie sa mu – úplne a bezvýhradne – môže priniesť vytúžené ovocie. Spájam si tieto pojmy pri osobnosti Petra Dvorského a nemôžem sa ubrániť presvedčeniu, že chcenie, čin v planetárnom význame slova a odovzdanie sa – sú jeho najvladnejšími erbovými signálmi, ktoré, šťastne ich ukoristiac z lona prírody, preniesol cez seba do ľudského a planetárneho spoločnosti. Spôsob, akým obsiahol chcenie a odovzdanie sa, je nespochybniteľný, je nadmieru ľudským a pri všetkej skromnosti ťažko zopakovateľným a napodobiteľným odkazom, či si to už chceme, alebo nechceme priznať. Petrova umelecká cesta je dôkazom úžasnej identity chcenia, činu a odovzdania sa – opakujem – v planetárnom rozmere. Rozvíjajúcej sa a pôsobiacej navyše v historickom čase, ktorý považoval tieto fenomény za skôr ideologický okultizmus. Verím, že mi moju neskromnosť odobrí aj samotný velikán myslenia Pavol Strauss.“

Marián Lapšanský spomenul ešte jeden výrok Petra Dvorského: „Spevák rozdáva svojím hlasom krásu storočí, krásu

hudby, ktorá nás v tichu donúti premýšľať o sebe, o človeku. Hudba vždy rozdávala túto neporušenú krásu a myslím si, že je to práve ona, ktorá sa nás dotýka motívmi ľudskosti, motívmi krásy a neopakovanosti...“ Spomenul to preto, že s osobnosťou Petra Dvorského si spájal fenomény hlasu a hudby. „Nemôžem sa ubrániť presvedčeniu, že toto spojenie sa k sebe nemohlo viac priblížiť a spriazniť ako práve v tejto šťastnej ľudskej a umeleckej konštelácii. Je až neuveriteľné, ako príroda v jednom ľudskom a umeleckom osude dokázala vyjaviť svoju neporušenú tvár, doslova antickú krásu a harmóniu.“

Podľa Lapšanského sa Dvorského spevácky rozmer napojil na rozmer vrcholkov hudobného umenia v tolkej sile, nástojčivosti a harmónii, „že my súčasníci, ktorí sme boli a sme svedkami jeho umenia, si môžeme vo svojej biografii s pocitom spokojnosti pripísať: Bol som pri niečom non plus ultra“. Pritom nezabudol pripomenúť, že je to aj priestor na uvedomenie si samého seba, svojich šťastnejších okamihov bytia a svojich motívov konaní. „Peter Dvorský je stopou v národe, na ktorú sa budú môcť odvolávať ešte generácie. Tí šťastnejší, medzi ktorých patríme, si nesieme túto stopu v sebe. O čo bližšie máme k Petrovi Dvorskému, synonymu ľudskosti hudby a ľudského hlasu, tu a teraz, o to ľahší je náš pocit bytia.“

Tieto slová povedal Lapšanský z vlastnej skúsenosti ako interpret, ktorý mal to šťastie zažiť s ním na pódiu úžasnú intenzitu a silu jeho umeleckej výpovede. „Mať blízko k Petrovi Dvorskému – to nie je málo. Svojím spôsobom je to až prepych a historický komfort,“ dodal. Potom vyjadril želanie, „aby divák, ktorého priviedla do nitrianskeho divadla na odovzdávanie Cien Pavla Straussa láska k umeniu, odchádzal z neho bohatší o pocity krásna, pretože hudba je ono zvláštne fluidum, ktoré nepotrebuje tlmočníka...“

Po chvíľke pauzy Marián Lapšanský pokračoval: „Ľudský hlas nepotreboval do istého času tlmočníka, pretože v sebe, 'in se', obsahoval vlastne všetko, všetky erbové signály dorozumenia. Až neskôr sa k ľudskému hlasu pridružili hudobné nástroje, ktoré sa mu usilovali priblížiť a usilovali sa s ním identifikovať. Keby sa bolo nástrojom vo všetkej úcte zverilo toto posolstvo, mohol si človek vydýchnuť a vo svojej komunikácii sa spoľahnúť len a len na číry nástroj. A predsa... Aj ten najdokonalejší hudobný nástroj si do dnešných čias hľadá svojho pôvodcu, hľadá si svojho autora. Tepnou aj tých najúžasnejších orchestrálnych diel hudobnej literatúry je rozospievaný ľudský hlas. Ja sám sa celý svoj život snažím v klavíri zachytiť stopy tohto pôvodcu, snažím sa tento inak technicky dokonalý nástroj rozospievať. A len vďaka tomuto úsiliu som schopný kráčať ďalej po ceste za hudbou, za týmto fluidom krásna, ktoré v sebe tak bytostne obsiahol Peter Dvorský.“

Napokon Marián Lapšanský poďakoval Petrovi Dvorskému za to, že „nás v nepodkupiteľnom práve antickej drámy vrátil k sebe, nielen k zákonitostiam dramatickej divadelnej schémy, ale – a to predovšetkým – aj k ľudskej schéme krásna“, ktorá sa odvíjala a odvíja z Dvorského signálov chcenia, planetárneho činu a – odovzdania sa.

Potom sa obrátil priamo na Petra Dvorského a povedal: „Som šťastný, že som ti toto mohol povedať v čase, ktorý by na atribúty všetkých krásnych súvislostí s tebou najradšej a potajme zabúdala.“ A dodal vyznanie: „Nesmierne si vážim a cením, že ľudia, ktorí ňu dnes poctili týmto nádherným laureátstvom, spojeným s menom Pavla Straussa, si to bytostne uvedomili a učinili o tom dnešný verejný dôkaz.“

Že to tak naozaj bolo, netreba pochybovať.

Cena Pavla Straussa pozostáva z plastiky, ktorú vytvoril umelecký rezbár Miroslav Polák, a z grafického listu od akade-

mického maliara Petra Galvánka. Nielen Petrovi Dvorskému, ale aj ostatným oceneným ju odovzdala dekanka Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre profesorka Zdenka Gadušová a za Kulturologickú spoločnosť som mal tú česť odovzdať ju ja.

Moderátorka ešte prezradila, že pred šiestimi hodinami bol Peter Dvorský na Akadémii múzických umení v Prahe menovaný za docenta v odbore veristická opera a jej interpretácia.

Pri preberaní ceny bol Peter Dvorský taký dojatý, že nemohol rozprávať, a za portálom mu vyhrkli slzy. Priznal, že o Pavlovi Straussovi veľa nevedel, počul len, že bol veľkým spisovateľom a vynikajúcim človekom. O to viac bol v rozpakoch, či si takéto vzácne ocenenie zaslúži a či bude v tých najsprávnejších rukách. Potom zaspieval svoju najobľúbenejšiu pieseň Keby som bol vtáčkom. Na klavíri ho sprevádzal riaditeľ Slovenskej filharmónie Marián Lapšanský.

Moderátor Alfréd Swan pripomenul, že Pavol Strauss prežil veľa zmien – spoločenských, politických i ľudských, ktoré mnohých navždy poznačili. Niektorých posilnili, iných zahnali do samoty – a bolo veľa i tých, ktorým odhalili pravú tvár, žiaľ, často poznačenú nenávisťou, sebecktom, neludskosťou. Na tieto zložité obdobia spomínal Pavol Strauss v knihe Človek pre nikoho. Ukážku z diela prečítala Katarína Mrázová.

„Každá ľudská sloboda, či fyzická, či myšlienková, je len väzením vo väzení. Keď sa človek zbaví jedných mreží, koľko iných ho ešte obklopuje! I ja som si myslel, že som oslobodený v tom najbanálnejšom zmysle. Ale koľko iných múrov ma delilo od najbežnejšej ľudskej a občianskej slobody! Nebol som síce v zajateckom transporte, ale nemal som riadne doklady, nebol som riadnym občanom. Škrtili ma mreže, mreže predsudkov, mreže podlosti, mreže našej malej krajiny, mreže úzkej Európy, mreže kozmickej omrvinky, mreže života, mreže hriešnosti.“

Sedel som u priateľa, nemocničného kňaza – bez zamestnania, bež živobytia, bez mena, bež občianskych možností – zbytočný človek. Človek pre nikoho. A bol som šťastný. Spoliehal som sa, že Boh rozhodne o mojej potrebe. Bol som vďačný. Veď som sa smel modliť. A bol som bezstarostný. Nad všetko som miloval večnosť. A cítil som sa slobodnejší pre toto všetko a vo vedomí jedného cieľa všetkých ciest.“

Večer ma priateľka zaviedla do sirotinca a tam ma reholníčky s taktom a jemnosťou pohostili. Sedel som sám v cudzej izbe, na tarchu prostredia, zbytočný žobrák, a pritom naplnený ľahkosťou ako pred cestou za významným poslaním. Nevnímal som starosti svojho okolia, cítil som iba napätie vonkajšieho ovzdušia z rútiacich sa udalostí a žil som ponorený do túžby po božskej blízkosti a do súladu poézie, ktorá všetko preklenie. Mäsiar si myslí, že skutočne žiť znamená jesť a sekať mäso. Pre krajčírka je život iba jeho šijací stoj, pre herca prestrojenie. Všetci však svorne pochybujú o tom, že modlitba a písanie sú životom viac vtedy, keď ich človek môže uskutočniť v tých – v občianskom ponímaní – najnevhodnejších chvíľach.“

V zamrznutých kresbách ladových kryštálov našich duší je viac čara ako za poloprázdnu nevkusnou výkladnou skriňou našich rečí, ktoré chránia pred ničivým pohľadom zániku. Láska a kríž sú dva póly spojené medzi sebou...“

Po skončení slávnostného večera sa v divadelnom foyer uskutočnila recepcia, počas ktorej bolo dosť času na rozhovory. Aj tu sa skloňovalo meno Pavla Straussa. A tipovalo sa, kto dostane jeho cenu o rok.

(Redakčne krátené)

• Laureát prof. Siman a oddelené siamske dvojčatá Lucia a Andrea Tóthové

• Prof. Hulín, laudácia na laureáta Prof. Michalicu

• Laureát Prof. Michalica prijíma cenu od doc. Leikerta

• Prof. Michalica, Doc. Leikert, Prof. Gadušová, Prof. Vozár

• MUDr. Straussová, MUDr. Strauss, Mgr. Michalicová, Daniel Michalica

• Božidara Turzonovová, František Kovár

• Redakcia Listov PS sa ospravedľňuje svojim čitateľom za chybné uvedenie textu pod fotografiou na 24. strane Listy PS č. 8, v pravom stĺpci, prvá zhora. Správny text pod foto znie: „Jozef Tóth a Jozef Leščinský”. Ďakujeme za pochopenie.

Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa • LISTY PS - Reg. číslo: MK SR 3209/2004, číslo 9 (2008).
 Číslo pripravili Ľubomír Raši a Július Rybák. Adresa redakcie: Múzeum Janka Kráľa, Námestie osloboditeľov 31, tel.: 044/5621 580, e-mail: zuslm@svslm.sk. číslo účtu: 4430001300/3100, IČO: 37907751.
 Tlač: Print Master, Liptovský Mikuláš, e-mail: printmaster@viacom.sk. Počet výtlačkov: 1000

Telink